

Ceza İnfaz Kurumu Kütüphanelerinin Normalleştirme Sürecindeki Rolü*

The Role of Prison Libraries in Normalization Process

Güler Demir**

Öz

Modern ceza anlayışında kişiyi cezalandırmak değil kazanmak ön plandadır. Bu nedenle hükümlü ya da tutuklunun hapis olduğu süreci en az hasarla atlattırması ve bu sürecin olabildiğince yapıcı bir sürece dönüştürülmesi hedeflenir. Bu noktada gelişmiş ülkelerin benimsediği ve ön plana çıkardığı “normalleştirme” (normalization) ilkesi esastır. Normalleştirme ilkesi ile kurum ortamı ile koşulları hükümlü ya da tutukluya olası en fazla düzeyde dış dünyayı ve alışık olduğu yaşam biçimini anımsatacak biçimde düzenlenir. Çalışmanın varsayımı, yeterli nitelikleri taşıyan bir ceza infaz kurumu kütüphanesinin, normalleştirme sürecine katkı sağlayarak ivme kazandıracak biçimindedir. Ceza infaz kurumu kütüphaneleri kurumların yüzleştikleri problemlerden etkileniyor ve güvenlik kaygısı normalleştirme sürecinin önünde zorlu bir engel oluşturuyor olsa da, kütüphaneler hükümlü ve tutukluların kendilerini en fazla özgür ve dış dünyaya yakın hissettikleri yerlerdir. Dünyada, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere ve İskandinav ülkelerinde, normalleştirme sürecine katkısı önemsendiğinden ceza infaz kurumu kütüphanelerinin gelişimi için çaba gösterilmektedir.

Anahtar Sözcükler: normalleştirme, ceza infaz kurumu kütüphanesi, hapisane kütüphanesi, hükümlü ve tutuklu, hapis

Abstract

In the modern sense of punishment, not punishing but restoring should be at the forefront. Thus, the aim is to help the prisoner overcome the period of incarceration with minimum damage and to transform this process into a constructive one as far as possible. At this point, the “normalization principle” is fundamental which is adopted and emphasized by developed countries. The normalization principle requires the setting of conditions of the institution so as to resemble the regular circumstances in the society and the ways of life, to which the incarcerated are accustomed, as closely as possible. The hypothesis of this study is that a qualified prison library service will improve the normalization process in prison. Although prison libraries are negatively affected by the problems that prisons face and although security consideration creates barriers to the normalization process, prison libraries are the places where the incarcerated feel free and closest to the outside world. In the world, especially in the USA, UK, Canada and Scandinavian countries, an effort to develop library services in prisons has been made since these are believed to contribute to the normalization process. Finally, the study indicates that prison libraries in Turkey don't receive enough support and that there are many deficiencies in this field. Hence the study concludes that many issues remain to be resolved in this regard.

Keywords: normalization, prison library, prisoner, incarceration, imprisonment

* Bu makale yazarın *Ceza infaz kurumu kütüphaneleri ve Türkiye’de durum* başlıklı doktora tezinin (2011) bir bölümüne dayanmaktadır.

**Yrd. Doç. Dr. Kastamonu Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. e-Posta: gulerdemir2009@gmail.com

Giriş

İçinde bulunduğu ceza infaz kurumunun koşulları nasıl olursa olsun, kişinin özgürlüğü bağlayıcı ceza ile kendi iradesi dışında bir mekâna kapatılması çeşitli ruhsal sıkıntılara yol açar. Günlük yaşamı ve alışkanlıkları ile yakınları, iş ve/veya sosyal çevresini arkada bırakan kişi sınırlılıkların ve kuralların çevrelediği bir ortamla karşılaşmıştır. Ceza infaz kurumunun fiziksel özelliklerinin hükümlü ya da tutuklu üzerindeki etkisine inanan ve örneğin iyi bir akustik düzeyin dahi hükümlü ve tutuklular ile personelde adrenalin salgılanmasını azalttığına inanan mimar Ken Ricci (Dickinson, 2008, ss. 69-70) hapislik sürecinin insani olmasını savunur. Ricci, ceza infaz kurumuna ‘cezalandırılmak’ için değil “bir yaptırım olarak ceza sonucunda” girildiğini vurgular. Bu nedenle ceza infaz kurumu korkutucu olmamalıdır (Dickinson, 2008, ss. 69-70). Bu çevrenin, elbette, güvenlik kuralları çerçevesinde ancak kısıtlılıkların en aza indirildiği, dış dünyaya benzer bir çevreye dönüştürülmesi, hem hükümlü ya da tutuklunun bu süreci daha rahat atlattığını, hem de tahliye sonrası yaşama uyum göstermesini kolaylaştırır. Ruh sağlığı, tıbbi yardım, din, eğlence/dinlenme (rekreasyon) ve kişisel gelişim gibi kendi kendine yetebilme yönelik programlar ile hizmetlerin pozitif sonuçlar için potansiyel etken olduğu ceza infaz alanında uzmanların çoğu tarafından üzerinde uzlaşılan bir konudur (Gordon and Weldon, 2003, s. 201). Bu programlar ve hizmetlerin koordineli biçimde ve hükümlü ya da tutuklunun nitelikleri ile gereksinimleri doğrultusunda hayata geçirilmesi normalleştirme ilkesinin uygulanmasını sağlar. Dışarıdaki yaşam ile kurum yaşamı arasındaki farklılıkları minimuma indiren ve dış dünyadan soyutlanmayı değil tam tersi hükümlü ve tutukluların toplumun parçası olmaya devam etmesini sağlayan bir sistemin uygulandığı kurumlar ideal kabul edilir (Sinha and Cherry, 2002, s. 1348). Bu sürecin sağlanacağı en uygun araç ve ortamlardan biri de kütüphanedir.

Bu makalenin amacı, ceza infaz kurumu kütüphanelerinin normalleştirme ilkesinin uygulanması bağlamındaki önemini vurgulamak; bu anlamda genel olarak dünyada ve Türkiye’deki durumu ortaya koyarak bir değerlendirme yapmaktır. Alanyazını taraması bu konuyla doğrudan ilişkili pek fazla araştırma yapılmadığını gösterdiğinden, konu daha çok dolaylı olarak ceza infaz kurumu kütüphaneleri ile normalleştirme ilkesi konulu kaynaklardan yararlanılarak araştırılmıştır. Alanyazını taraması sonucunda, ABD, Kanada ve özellikle İskandinav ülkeleri başta olmak üzere Avrupa ülkelerine ilişkin daha fazla, Güney Afrika ve Nijerya’ya ilişkin daha az bilgi edinilmiş ve diğer ülkelere ilişkin olarak da hiç bilgi elde edilememiş olması, dünyadan verilen örnekleri bu çerçevede sınırlandırmıştır. Çalışma sonunda, ABD ile Kanada’da ve Avrupa ülkelerinde anılan sürecin daha fazla önemsendiği kanısı oluşmuştur. Türkiye ile ilişkili olarak, özellikle günümüzdeki durumun belirlenmesinde, kaynak sınırlılığı nedeniyle “Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri ve Türkiye’de Durum” adlı doktora tezi (Demir, 2011) kapsamındaki anket araştırmasının -konu bağlamındaki- sonuçları araştırmaya dayanak oluşturmuştur. Ayrıca, ‘Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu’nda sunulan aynı başlıklı benzer konulu bildiri ve (Dilek-Kayaoğlu ve Demir, 2012) ilişkili mevzuat kaynakları çalışmanın Türkiye ile ilişkili kısmına destek sağlamıştır.

Tanımlar

Konuya ilişkin temel ögeler ‘normalleştirme ilkesi’ ve ‘ceza infaz kurumu kütüphanesi’dir. Ögelerin tanımlanması aşağıdaki gibidir.

Normalleştirme Kavramı ve İlkesi

Türk Dil Kurumu - Büyük Türkçe Sözlük’te Fransızca’dan geldiği belirtilen normal sözcüğü “aşırılığı, eksikliği ve taşkınlığı olmama”, “ortalama durum”, “kurala uygun, alışlagelen, olağan, düzgülü, aşırılığı olmayan, uygun” biçiminde tanımlanmaktadır. Aynı sözlük “normalleştirme” kavramını “normalleştirmek işi” olarak ifade eder Normalleştirmek ise “normal duruma getirmek” anlamındadır (Türk Dil Kurumu, <http://tdkterim.gov.tr/bts/>). Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisinde normal sözcüğü için “ölçü olarak kabul edilen bir ortalamaya uygun olan, kuraldışı hiçbir yönü bulunmayan bir şey”, “hiçbir bozukluk, düzensizlik göstermeyen; bir şeyin, bir varlığın yapısına, düzenine, oluşumuna uygun olan şey” “alışkanlıklara uyan, hiçbir şaşkıncı, yadırgatıcı yönü bulunmayan şey” ve “öngörülebilir, mantıklı, anlaşılır bir şey” için kullanılır denilmektedir (Büyük Larousse, 1986, s. 8706). Sözlük normalleştirme kavra-

mını “normalleştirmek eylemi” diye açıklar. Normalleştirmek ise “bir şeyi normalleştirmek, onu genel kurala, alışılmışı, normale uygun duruma getirmek” biçiminde ifade edilir (Büyük Larousse, s. 8707).

Normalleştirme ilkesi, engelli vatandaşlar için “normal olana olası en yakın bir varoluş” elde etmenin amaçlandığı İskandinav ülkelerinde doğarak yayılmış bir kavram olup ABD’de Wolfensberger ve arkadaşları tarafından geliştirilerek yaygınlaştırılmıştır. Bu ilke, engelli kişilerin topluma kazandırılması örneğin, otizm sorunu olan öğrencilerin engelli olmayan öğrencilerle aynı sınıfta kaynaştırılmasını sağlayan eğitsel teknikler için yol gösterici olmuştur. Kavram, son elli yıl içinde özellikle zihinsel engelliler için toplumsal ve eğitsel politikada etken güç oluşturmuştur. Bu kavramın yanı sıra, son yirmi yıl içinde ‘dâhil edilme’ (inclusion), özellikle de eğitime dâhil edilme kavramı da öne çıkarılmıştır. Her iki kavram birbiri ile daima çok uyumlu olmasa bile zihinsel engellilere sunulan hizmetlerin oluşturulması ile gerçekleştirilmesinde ve onların eğitimine ilişkin düşüncelerde önemli bir yol göstericidir. Dünya genelinde normalleştirme akademisyenler ve uygulayıcıların üzerinde çok tartıştığı bir kavram olmuştur (Culham, 2003, s. 65).

Kavram üzerine pek çok model geliştirilmiş; ilk kez İskandinav ülkelerinde Danimarka Zihinsel Gerilik Servisi’nin yöneticisi Bank-Mikkelsen tarafından kullanılmış; zihinsel engelliler için eğitim, çalışma ve özgür zamanları değerlendirme vb. tüm yaşam koşullarının olası en normal hale getirilmesi biçiminde açıklanmıştır. Kavram ile aynı zamanda zihinsel engellileri yasalar ve insan hakları bağlamında diğer vatandaşlarla eşit hale getirmek kastedilmektedir (Culham, 2003, s. 67). İsveç Zihinsel Engelli Çocuklar Derneğinin başkanı Nirje (1994, s. 19) ise normalleştirme ilkesinin anlamını zihinsel engelliler için gündelik yaşam koşullarını toplumun genel normları ve örneklerine olası en yakın duruma getirmek şeklinde açıklar. Engelli kişinin gündelik yaşamında normal bir düzen oluşturulması hedeflenir. Bunu açmak gerekirse; zihinsel ve fiziksel engelin durumuna bakılmaksızın, günlük yaşamda yer alan yemek, içmek, giyinmek ve yatmak gibi eylemlerin hepsinin fiziksel, ruhsal ve toplumsal yanları dâhil olası en normal hale getirilmesi gerekir. Örneğin eksik ya da engel durum öne çıkarılarak, kişilerin sorunsuz olan diğer aile fertlerinden erken uyumasına yol açılmamalı ancak aynı zamanda bu kişilerin özel durumları nedeni ile gereksinim duydukları zaman grup rutininin içerisinden sınırlanabilmesine de olanak tanınmalıdır. Hem Bank-Mikkelsen hem de Nirje’nin ilkeyi ele alışında zihinsel engellilerle toplumu bütünleştirmek düşüncesi hâkimdir. ABD’de, Wolfensberger normalleştirme kavramının anahtar niteliklerine dikkatleri çekerek kavramın etkisini yaygınlaştırmıştır. Akıl hastaneleri, ıslahevleri vb. kurumlardaki insani olmayan koşulların irdelenmesine katkı sağlamış ve kurumsallaşmış uygulamalara bir alternatif önermiş; herkesinkine benzer biçimde ‘normal’ yaşam biçimleri ve ilişkilerin engelliler için de yalnız olanaklı değil aynı zamanda arzu edilir olduğunu öne sürmüştür. Wolfensberger, aynı zamanda, bu kavramın yalnız zihinsel engelliler değil toplumsal olarak değersiz görülen, ötekileştirilen tüm insanlar için irdelenmesini önermiştir (Mann ve Kraayenoord, 2011, s. 204).

Wolfensberger’e (Flaker, 1994, s. 227) göre herhangi bir şeyin normal kabul edilmesi için, toplum tarafından tuhaf, yabancı ve alışılmadık görülmemesi gerekir. Normal olan ya kültürel anlamda tipik ve geleneksel olan; toplumsal ana görüşe paralel biçimde sıklıkla rastlanan bir durumdur (erkeklerin pantolon giymesinin olağanlığı gibi), ya da alışlagelmiş kültürel deneyimler sonucunda bir dizi ‘kabul edilebilir’e rahatça dâhil olabilen veya arzu edilen kurallar çerçevesinde tutarlı olandır –aslında bu kural her zaman yaşama geçiriliyor olmasa dahi (örneğin, yetişkinlerin tüm seçimlerde oy vermesi gerektiği halde hepsinin oy kullanmaması gibi) (Flaker, 1994, s. 227).

Ceza İnfaz Kurumunda Normalleştirme

Normalleştirme kavramı, Ceza Bilimi alanyazınında çok net biçimde tanımlanmamakla beraber sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Foucault, (Smit ve Dünkel, 2001, s. 50) ceza infaz kurumlarının hükümlü ve tutukluların sapkın davranışlarını “iyileştirmek” üzere onların beden ve ruhlarını disipline sokmak yoluyla gösterdikleri gelişmeden söz ederken, bu iyileştirme sürecine “normalleştirme” kavramı ile gönderme yapar. Yine, Morgan ve King’e göre, ceza infaz kurumunun olanaklarına ve güvenlik önlemlerine uygun olması koşuluyla, hükümlü ve tutuk-

luların yaşamında da dış dünyada uygulanan genel standartların aynısı uygulanmalıdır (King ve Morgan, 1980, s. 37).

Tarihsel süreçte çokça rastlanılan, hatta günümüzde dahi sürdürülen, hükümlü ve tutuklulara toplum dışı varlıkları gibi davranmak biçimindeki yıkıcı yaklaşım, onları yaşamın dışına iter. Üstelik bu, insani boyutları bir yana faydacı açıdan yaklaşıldığında da anlamlı değildir. Alternatifi ne olmalıdır diye sorulduğunda yanıt onlara ‘normal’ davranmak; ceza infaz kurumu yaşamını olası en yüksek düzeyde dışarıdaki normal yaşama yaklaştırmak şeklindedir. Bu da, normalleştirme ilkesi olarak adlandırılır. İlkenin dayandığı temel görüş, hükümlü ve tutukluların, yaşamın tüm alanlarında hepimiz gibi işlev ve tepkileri olan; bizler gibi insanlar olduğudur. Bir insanın, belli bir süre için özgürlüklerinin sınırlandırılmış olması, bilinen tüm kişilerarası ilişkiler mekanizmasının etkisinin birdenbire geçersiz hale gelmesi demek değildir. Normalleştirme ilkesi modern ceza felsefesinde anahtar bir kavram olarak İskandinav ülkelerinde doğmuş ve yakın geçmişte diğer birçok Avrupa ülkesinde kullanılır olmuştur (Rentzmann, 1996, s. 59).

Ceza infaz kurumu koşullarına ilişkin uluslararası kurallarda ve Avrupa Ceza İnfaz Kurumu Kuralları’nda bu kavram doğrudan anılmamakla beraber, hükümlü ve tutukluların dış dünya ile iletişimini korumaya özen gösterilmesinin ve yer yer normalleştirme bağlamında kuralların önerildiği görülür. 1955 Hükümlü ve Tutukluların İyileştirilmesi İçin Birleşmiş Milletler Minimum Standart Kurallarında (madde 60) kurum rejiminin, “mahpusların sorumluluğunu ya da insan olarak onurlarına bağlı saygınlığını azaltıcı ceza infaz kurumu yaşamıyla özgür yaşam arasındaki ayırımı en aza indirmeye” çalışması gerektiği (Nursal, 2006, s. 321) ifade edilir. Benzer ifadeler, Avrupa Ceza İnfaz Kurumu Kurallarında (madde 5) ceza infaz kurumu yaşamının, genel toplum yaşamının olumlu yönlerine olabildiğince yaklaşması (Nursal, 2007, s. 9) ve (madde 26.7) hükümlü ve tutukluların normal mesleki yaşamın koşullarına hazırlanabilmesi için, kurumlardaki çalışma organizasyon ve yöntemlerinin, toplumdaki benzerleriyle olası en yakın biçimde düzenlenmesi gerektiği (Nursal, 2007, s. 17) sözcüklerinde rastlanır. Hükümlü ve tutukluların (madde 28.7) eğitimi uygulanabildiği ölçüde ülkenin eğitim ve mesleki eğitim sistemiyle bütünlük içerisinde olmalıdır. Bu, tahliye sonrası eğitim ve mesleki eğitime uyumu kolaylaştıracaktır (Nursal, 2007, s. 19).

Normalleştirme ve sosyal rollerin tanınması, daha doğrusu sosyal yapıda ‘normal’ biçimde yerini almanın, tamamıyla [durumu normal olmayan] kişinin topluma kazandırılması (deinstitutionalisation) süreciyle bağlantılı olduğuna inanılır. Bu kavramla aynı zamanda kişinin kurumdan çıktıktan sonraki yaşamına hazırlık için pozitif program(lar)ın uygulanması konusuna da gönderme yapılır. (Flaker, 1994, s. 225). Normalleştirme felsefesi gereği hükümlü ya da tutukluya dikkate değer oranda özgürlük alanı tanınması ve kendi kararlarından sorumlu olmaları söz konusudur.

Ceza infaz kurumunda olabildiğince dışarıdaki yaşam koşullarına benzer koşullar yaratarak saldırganlık ve ilgisizlik (apathy) halinin zeminini ve ceza infaz kurumu ortamının negatif etkilerini zayıflatmanın sağlanabileceğine inanılır. Bu etkilerin en belirgin olanlarından biri de “cezaevileşme” kültürünün yansımalarıdır. İlk kez 1940 yılında Amerikalı Kriminolog Donald Clemmer tarafından kullanılan “cezaevileşme” (prisonization) kavramı, hükümlü ya da tutuklunun aşına olmadığı bir kültür ortamına girer girmez katılacağı benzeşme süreci olarak tanımlanır. Clemmer’e göre (Longstaff, 1999, s. 8) bu süreç; ceza infaz kurumunu benimserken, bir taraftan da, dış dünyadaki gelenek, görenek, düzen ve değerlerin reddedilmesini içerir. Clemmer hiç kimsenin bu süreçten bağımsız kalamayacağını ifade eder. Bu süreçte hükümlü yeni bir kimliğe bürünmek ve kuruma girmeden önce var olan kimliği ile kurumda oluşan bu yeni kimliği arasında ortaya çıkan çatışma ve baskıyla baş etmek durumundadır. Bulduğu çevrenin ruhsal ya da fiziksel anlamda tehdit edici yönleri varsa, bu baskı daha da zorlayıcı hale gelir (Curtiss, 2007, s. 24). Rehabilitasyon programları ile desteklenen bir normalleştirme sürecinin hükümlüye çeşitli sorumluluklar vermesi ve insani bir rejim olması nedeniyle tekrar suç işleme olasılığını azalttığına inanılır. Yaygın kullanımı ile “bireyi kapasitesi ölçüsünde bedensel, zihinsel, sosyal ve ekonomik yeterlilik alanında geliştirme, koruma ve iyileştirme çabaları” olarak açıklanabilecek rehabilitasyon çalışmaları çok yönlü ve geniş özelliktedir. Bu bağlamda yürütülen programların içeriğinin mutlaka insan hakları ve onurunu korur durumda olması gerekir (Yayak, 2009, s. 13).

Ceza İnfaz Kurumu Kütüphanesi

Ceza infaz kurumu kütüphanesi, ceza infaz kurumunun bünyesinde hükümlü, tutuklu ve kurum personeline bilgi, eğitim, kültür ve eğlence/dinlenme hizmeti vermek üzere yapılandırılarak geliştirilen kütüphanedir (Demir ve Dilek-Kayaoğlu, 2012, s. 290). Pek çok ülkede ceza infaz kurumu kütüphanelerine verilen hizmetler halk kütüphanelerinin temel işlevleri arasında yer almaktadır. Bu hizmetler; yaş, ırk, cinsiyet, din, ulus ve toplumsal statü arasında fark gözetmeksizin herkese eşit hizmet erişimi sağlamak misyonunu taşıyan ve kullanıcılarının kapsamında, hangi nedenle olursa olsun bu düzenli hizmet ve materyalleri kullanamayan kişiler de (dil yönünden azınlıkta olanlar, engelliler, hastanede ya da ceza infaz kurumunda olanlar vb.) yer alan halk kütüphanesi hizmetlerinin bir türevi, bir uzantısı sayılmaktadır (IFLA/UNESCO Public Library Manifesto, 1994; Peschers, 2003, s. 3).

Ceza İnfaz Kurumu Kütüphanesinin Normalleştirme Sürecindeki Yeri

Maslow'un (aktaran Burt, 1977, s. 27) tarihe geçen çıkarımında belirtildiği gibi; insanın, gündelik yaşamda, beslenme, güvenliğini sağlama ve barınma gibi temel fizyolojik gereksinimlerinin karşılanması, 'aidiyet, sevmeye ve sevilme', 'saygı görme' ve 'kendini gerçekleştirme' gibi daha yüksek düzeydeki duygusal, sosyal ve entelektüel gereksinimlerini doğurur (Burt, 1977, s. 27). Yüksek düzeydeki bu gereksinimlerin karşılanmasını kolaylaştıran en önemli araçlardan biri 'kütüphane'dir. Kütüphaneler hizmet verdikleri kurum ve kitlelerin özellikleri ile gereksinimlerine göre çeşitlenirken, halk kütüphaneleri temel olarak, 'herkes için', 'her yerde' hizmet verme sorumluluğunu yüklenmiştir. Ayrıca bu kütüphaneler, bireylerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bilgi edinmelerine ve bilgiyi etkin biçimde kullanmalarına olanaklar sağlamanın yanında, sosyal paylaşımına güvenli bir zemin sunma özelliğine de sahiptirler (Libraries and Democracy, 2011, s. v). Kütüphane kullanmak normal yaşam sürecinin bir parçasıyken, herhangi bir nedenle ceza infaz kurumuna giren hükümlü ya da tutuklu, bu sürecin kesintiye uğramasından rahatsızlık duyar. Dünyada genellikle ceza infaz kurumu nüfusunun büyük kısmının okuryazarlığı düşük ve mesleki becerileri yetersiz kişilerden oluştuğu; dışarıdaki yaşamlarında da kütüphane kullanma alışkanlıklarının olmadığı bilinse de, anılan kişiler için belki de yeni tanışacakları kütüphane kullanımının dış dünyaya geniş bir pencere açacağı da unutulmamalıdır (Lehmann ve Locke, 2005, s. 5).

Ceza infaz kurumu ortamı, ruhsal rahatsızlıklar, alkolizm, madde bağımlılığı, yüksek düzeyde okuryazarlık becerisinin eksikliği ya da yokluğu gibi sorunların yaygın olduğu ve güvenlik kaygısının öncelikli yer aldığı bir ortamdır. Bununla beraber, Lehmann, kütüphanenin ceza infaz kurumunda yer alan ender normal ortamlardan olduğunu söyler (Lehmann, 2003, s. 70). Bu kütüphanelerin kullanıcıları, daha çok hükümlü ve tutuklular ile kurum personelidir. Çeşitli özgürlüklerinin sınırlandırılmış olması nedeniyle bu kullanıcı grubu dezavantajlı (disadvantaged) kabul edilse de, genel nitelikleri ve gereksinimleri dikkate alındığında halk kütüphanesi kullanıcıları ile benzerdir. Ceza infaz kurumu kütüphanesi de halk kütüphanesi gibi her yaş, cinsiyet ile çeşitli ırk, etnik köken, din, dil, eğitim, sosyo-ekonomik düzey ve politik görüşten gelen bir kullanıcı kitlesine sahiptir (Coyle, 1987, s. 59).

Çeşitli yoksunluklara uğrayan bu kitlenin belki de en önemli problemi yakınlarından, sevdiklerinden ve sosyal ortamından kopuşudur. Wolfensberger'in belirttiği gibi normalleştirme sürecinin, sosyal iletişim olmaksızın ve tecrit/ayırma koşullarında başarıya ulaşması olanaklı görünmemektedir. Toplumla bütünleşme içinde olmayan ve bir taraftan da toplum tarafından çoğunlukla 'farklı' görülen kişinin bu 'negatif biçimde' değerlendirilme ve 'etiketlenme' durumu başlı başına zorluk oluştururken (Culham, 2003, s. 67) normalleştirme sürecinin başarıya ulaşması daha da güç hale gelir. Buna karşın, kurum içinde, en az bir halk kütüphanesi kadar, gereksinimleri ve ilgi alanları doğrultusunda kullanıcılarının bireysel, sosyal, eğitsel, kültürel gelişimini destekleyen; zihin uyarımını ve aynı zamanda kişinin kendisini güvenli duymasını sağlayan; zihni özgürleştirmeyi kolaylaştıran niteliklere sahip materyal ve hizmetleri sunan bir kütüphane, bu sürece önemli ölçüde katkı sağlar (Clark ve MacCreagh, 2006, ss. 1-2). Kitapların hükümlü ve tutukluların sıkılmasını engellemekten çok daha fazlasını yaptığı; bir tür zihinsel terapi sağladıkları, tansiyonu rahatlattıkları, hükümlü ve tutukluları kasvetli düşüncelerinden ve kendilerinden uzaklaştırdıkları, belki de daha önce hiç bulunmadıkları okul ortamını yaratarak dolaylı biçimde eğitim verdikleri düşünülür (Clark ve MacCreagh, s. 3). Ceza infaz

kurumu kütüphanesi, hükümlü ya da tutuklunun görece en özgür; en fazla hem ‘birey’ hem de ‘sosyal bir varlık’ olduğu ortamdır. Dış dünyanın normal yaşam koşullarına ve alışkanlıklarına bir eşik oluşturduğu için normalleştirmeyi sağlayacak en etkili araçlardandır.

Dünyada Durum

İki dünya savaşının yaşattığı acı deneyimlerin huzur ve barış arayışını getirmesi, ceza anlayışı ile yasaların da buna paralel şekillenmesini getirmiş; ulusal ve uluslararası düzeyde hükümlü ve tutuklular da dâhil olmak üzere tüm insanların hak ve özgürlüklerine ilişkin düzenlemelere gidilmiştir. Başta İskandinav ülkeleri olmak üzere dünyanın pek çok yerinde, rehabilitasyon, sosyalleşme ve benzeri pek çok kavramın yanında normalleştirme kavramı irdelenmeye başlamıştır. İlk ve ortaçağ anlayışının getirdiği suçluyu toplum düşmanı olarak görüp dış dünyadan soyutlamak yerine onu çoğunlukla tekrar katılacağı dış dünyaya yakın ilişkiler içerisinde bulundurmaya, çağımızda normalleştirmenin bir gereği olmuştur. Dış dünyaya uzanan bir köprü olduğu için kütüphane ise suçluyu dış dünya ve günlük yaşama en kolay biçimde hazırlayacak kanallardan biridir (Dalton, 1977, s. 106).

Dünya genelinde ceza infaz kurumlarının güvenlik kaygısının önceliği nedeniyle denetim sistemleri sıklıkla devreye girer. Bu durum kurumların kütüphane hizmetlerini de etkilemekle beraber, diğer birimlere göre hükümlü ve tutukluların kendilerini en özgür hissettikleri alanlardan biri kütüphanelerdir. (Lehmann, 2011, s. 495). ABD’de, bir tür toplam kalite yönetimi amaçlı akreditasyon sisteminin uygulanması ceza infaz kurumları ortamının normalleştirilmesi için girişilen çabalara temel oluşturmuştur. Akreditasyon sistemi ile 1970’li yıllardan bu yana Amerikan İslah Kurumu (ACA=American Correctional Association) tarafından belirlenmiş ulusal standartlara ceza infaz kurumlarının ne kadar uyabildiği denetlenir (Wilkins, 1977, s. 121). ABD’de ceza infaz kurumlarında nüfus fazlalığından kaynaklanan pek çok sorun olmasına karşın, kurum ortamı ve koşullarının normalleştirilmesi; kütüphaneler için özellikle halk kütüphanesi modelinin uyarlanması ile güvenlik koşulları çerçevesinde yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması çabaları görülür (Lehmann, 2011, s. 493). Wisconsin’da Oshkosh Ceza İnfaz Kurumunda yıllardan beri başarıyla uygulanan “Breaking Barriers with Books” (BBWB) adlı program, normalleştirme bağlamında başarılı programlara örnek gösterilebilir. Hükümlü ya da tutuklunun dışarıdaki çocuğu ile yüzyüze ve/veya teknoloji yardımı ile uzakta, okuma materyalleri ile çeşitli alanyazını paylaşımını sağlayan ve Wisconsin Üniversitesi profesörlerinden Dr. Margaret Genisio (Lehmann, 2011, s. 505) tarafından geliştirilmiş olan bu program, 1996 yılında ilk kez pilot proje olarak sınanmış; başarısı görülünce uygulama alanları genişletilmiştir. Program günümüzde de benzerlerine örnek gösterilmekte ve Wisconsin ile çeşitli eyaletlerde kullanılmaktadır. ABD’de bu şekilde okuma yazma becerilerinin geliştirilmesi ve tahliye sonrası yaşama hazırlık amaçlı kütüphane programları içerisinde yer alan pek çok aktivite ile normalleştirme ilkesinin izlenmesine özen gösterilmektedir.

Kanada’da, bu bağlamda, ülke çapında hazırlanan ve ceza infaz kurumu kütüphanelerinin durumlarını irdeleyen raporlara bakıldığında pek çok problem göze çarpar. Bunlar arasında, ulusal politika ile standartların eksikliği, kurumlarda genellikle hükümlü ya da kütüphanecilik bilgisi olmayan kişilerin çalışması ve personel politikasında standart olmaması, kütüphane hizmet saatlerinin birbirinden farklılığı gibi sorunlar sayılabilir. Ayrıca bütçe konusunda sıkıntı yaşadığı ve kimi kurumlarda kütüphaneye ayrılmış bir bütçe olmayıp kütüphane harcamalarının eğitim biriminin genel bütçesine dâhil edildiği görülür. Buna karşın, ceza infaz kurumlarında ve kütüphanelerinde normalleştirme ilkesini uygulama bağlamında özellikle son 30 yılda yoğun çabalar gösterildiği de söylenebilir (Ings ve Joslin, 2011, ss. 389-399). Ayrıca, “United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners” (Birleşmiş Milletler Hükümlü ve Tutukluların İslahı İçin Minimum Standart Kurallar-1955) ile “American Correctional Association Manual of Correctional Standards” (Amerikan İslah Kurumu Ceza infaz Kurumu Standartları El Kitabı, 1966) belgelerinin incelenmesi önerilir. Böylece bu kaynakların bileşiminden Kanada koşullarına uyarlanmış kuralların uygulanması sağlanacaktır. Kütüphanecilerin büyük çoğunluğu, danışma hizmetleri ile kütüphanelerarası ödünç verme hizmetinin tatmin edici olduğunu düşünür. Ancak hükümlü ya da tutukluyu dış dünyaya en fazla bağlayan aktivitelerden olan film gösterimleri ve kitap tartışmaları yönünde eksiklik göze çarpar (Ings ve Joslin, 2011,

ss. 393-397).

Normalleştirme sağlanmasında, hizmet edilen hükümlü ve tutukluların sahip olduğu okuma yazma becerileri, eğitim düzeyi gibi özelliklerin yanında, kültürel ve dil karakteristiklerinin de dikkate alınması gerekir. Kanada’da kurumlarda kaynak bütçe vb. kısıntıları ve sorunlarına karşın normalleştirme ilkesinin uygulanması anlamında yoğun çabalardan söz edilebilir. Örneğin ceza infaz kurumlarında Aborjin nüfusu gibi çeşitli etnik grupların temsiline dikkat edildiği; çok dilli derme ve etnik gruplara yönelik programların geliştirildiği görülür. Yine, kütüphanelerin teknolojik gelişmelere uyum sağlamaya çabalaması da dikkati çeker. 1990’lı yıllardan bu yana kütüphanelerin çoğunun bir elektronik veri tabanı üzerinden katalog kullanmaya başlaması ve bölgesel toplu kataloglar aracılığı ile kütüphanelerarası ödünç vermenin sağlanması buna örnektir. Hükümlü ve tutukluların internetten yararlanması güvenlik nedeni ile kısıtlanmakla beraber, Kanada İslah Servisleri (CSC = Correctional Service of Canada) hükümlü ve tutukluların bağımsız bilgisayarlar üzerinden bazı elektronik kaynaklara erişimine izin vermiştir (Ings ve Joslin, 2011, ss. 404-408).

2. Dünya Savaşını izleyen süreçte dünya çapında gelişen cezai sistemlerde hükümlü ve tutukluların durumlarının iyileştirilmesi ile yaşam koşullarının normalleştirilmesi eğiliminin en fazla görüldüğü ülkelerden biri de Avustralya’dır. 1960 ve 70’li yıllar Avustralya ceza infaz kurumlarında ayaklanmaların yoğun olduğu; reformları tetikleyen yıllar olmuş, hükümlü ve tutuklu hakları; ikinci dalga feministleri, Aborjinler, psikiyatri hastaları, çevreciler ve diğer pek çok grubun hareketi ile birleştirilerek temsil edilmiştir. (Brown ve Wilkie, 2002, s. xix). Bu yıllarda Avustralya’da bulunan ceza infaz kurumlarının yetersiz ve sorunlarla karşı karşıya olmasına karşın hükümlüler ile tutukluların eğitimi ve bu kurumların normalleştirilmesi için yoğun bir çabanın varlığı söz konusudur. Her ne kadar bu dönemde bu kurumlardaki mevcut oluşumlara, dünyadaki diğerleri gibi, “kütüphane” demekten çok “kitap dermesi (koleksiyonu)” demek daha uygunsa da, kurumun içinde ya da dışarıdan hizmet alacak biçimde; ne şekilde olursa olsun kütüphane hizmeti kavramının normalleştirme süreci içindeki önemini algılanması önemli bir gelişmedir (Kirby, 1975, ss. 130-132). Anılan yıllarda, ceza infaz kurumlarına ilişkin sorunlar, toplumun değişen kültürü ve değer yargılarına paralel olarak sıkça sorgulanır olmuş, hükümlü ve tutukluların insan hakları talepleri de katalizör işlevi görmüştür (O’Toole, 2006, s. 93). Avustralya’da ceza infaz kurumu kütüphanelerinin daha gelişmiş koşullara kavuşması ve normalleştirme için verilen uğraşlar arasında standart oluşturma çalışmaları önemlidir. 1990 yılında bu çalışmaların en önemli ürünü olan “Australian Prison Libraries: Minimum Standard Guidelines” (Avustralya Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri: Minimum Standart İlkeleri/Kılavuzu) ortaya çıkar. Bu standartlarda, tüm hükümlü ve tutukluların, bilgi edinme, eğitim, kültür, eğlence gibi tüm gereksinimlere yönelik kaynaklarla hizmet veren yeterli donanıma sahip bir kütüphaneye erişim hakkı olduğu ve bu hakkın tam anlamıyla kullanımı için teşvik edilmeleri gerektiği vurgulanır. Bu standartlar ile kütüphanenin ergonomik özelliklerinden, teknik ve kullanıcı hizmetlerine kadar tüm niteliklerinin olası en etkin ve kaliteli hale getirilmesi ve normalleştirme için gerekli minimum ölçütler salık verilmektedir (Australian Library and Information Association, 1990).

Daha önce de söz edildiği gibi, genel olarak ceza infaz kurumlarında güvenlik kaygısının ön plana çıkması ve bir yandan da kurumların bütçe, kaynak vb. sorunlar içinde bulunması normalleştirme sürecini zorlayan bir etkidir. İngiltere’de de bütçe ve dermenin (niceliksel ve niteliksel olarak) yetersizliği, hükümlü ve tutukluların okuma yazma becerilerinin düşük düzeyde olması, güvenlik nedeni ile internet erişiminin çok sınırlı tutulması gibi problemler yaygındır (Siess, 2006, ss. 19-20). Bununla beraber son yıllarda standartlara uygun bir hizmet politikası izlemeye özen gösterilmesi, kurum kadrolarına uzman kütüphanecinin dâhil edilmesi, hükümlülerin kütüphanecilik ve bilgisayar kullanımı ile teknolojisi konusunda eğitimlerinin sağlanması, işe yönlendirilmeleri ve kütüphane hizmet saatlerinin çoğaltılması gibi olumlu gelişmeler (Bowe, 2011, s. 430) izlenmektedir. Ceza infaz kurumlarında uygulanan; hükümlülerin bir CD üzerine hikâye okuduğu ve bu CD’ler ile kitapların hükümlülerin çocuklarına gönderildiği iki ana sistem olan “Storybook Dads” (<http://www.storybookdads.co.uk/>) ve “The Big Book Share” normalleştirme sürecinde etkinliği önemli örneklerdendir. Bunun gibi “Ping Pong Stories” adlı program ile hükümlü bir hikâyenin ilk bölümünü yazmakta ve çocuğuna göndermektedir. Çocuk tarafından hikâyenin devam eden bölümü yazılıp anne ya da babaya geri

gönderilmekte ve bu iletişim hikâye tamamlanıncaya dek sürdürülmektedir. Bölüm bitişlerinin ilginç ya da heyecan verici olması tek koşuldur (Bowe, 2011, s. 440). “Toe by Toe” adlı her yaşa uygun olan ve bir el kitabı ile desteklenen okuma programı ise okuma becerileri daha iyi olan hükümlülerin diğerlerine eğitim vermesini organize eden ve bu şekilde hükümlüleri okumaya özendirilen bir başka örnektir. Yine, HMP (Her Majesty’s Prison Service) Birmingham’ın hükümlüler, tutuklular ve kütüphaneciler ile kurum personelinin beraber oluşturduğu “Bookies” adlı hükümlü ve tutukluların okumalarının özendirildiği grup programı da bu etkinliklere örnektir. Program hakkında bilgi veren kütüphaneci Sue Wilkinson’e göre (Bowe, 2011, s. 440) 200 den fazla hikâye kitabını okuyup bitiren grup üyeleri “birbirlerini bir grup kitap okuyan mahkûm olarak değil, daha çok, ceza infaz kurumunda kitap okuyan bir grup” olarak görmektedir. Hikâye yazmayı ve yarışmayı önerenler dahi olmuştur (Bowe, 2011, s. 441). Burada Sue Wilkinson’un gözlemi bu tip etkinliklerin normalleştirme bağlamında ne kadar katkı sağladığına işaret eder. Normalleştirmeyi etkinleştirecek çok çeşitli proje ve programlarla İngiltere, örnek gösterilebilecek ülkelerdendir.

Normalleştirme ilkesinin en fazla önemsendiği ülkelere bir başka örnek, İskandinav ülkeleridir. ‘The Prison and Probation Service Handbook’ (The Quaker Council for European Affairs=QCEA, 2006) adlı el kitabında, dışarıdaki yaşam koşullarına olası en benzer koşullar yaratarak saldırganlık ve ilgisizlik (apathy) halinin zeminini ve ceza infaz kurumunun negatif etkilerini zayıflatmanın sağlanabileceği belirtilir. Normalleştirmenin hükümlülere ve tutuklulara çeşitli sorumluluklar vermesi ve insani bir rejim olması nedeniyle tekrar suç işlemeyi azalttığına da inanılır (QCEA, 2006). Ceza infaz kurumlarında iyi bir kütüphane hizmeti sunulabilmesi ve dış dünya ile bağların korunarak normalleştirmenin sağlanması için, IFLA rehberi ve Birleşmiş Milletler minimum standart kuralları yol gösterici kabul edilir. Hükümlüler ile tutukluların gereksinimlerinin daha etraflı karşılanması için halk kütüphaneleriyle işbirliği kurulması genel eğilimdir (Ljødal ve Ra, 2011, ss. 478-479). Büyük ceza infaz kurumlarında günün çoğu saatinde açık bulunan bir kütüphane bulunmakta, daha küçük olanlar ise halk kütüphanecisi tarafından haftalık olarak belirli saatlerde ziyaret edilmektedir. Genel olarak ceza infaz kurumlarının kütüphane dermeleri küçük olduğundan halk kütüphaneleri çeşitli materyallerle destek vermekte ve kütüphanelerarası ödünç verme yöntemi kullanılmaktadır. İskandinav ülkelerinde farklı dilleri konuşan hükümlü ve tutukluların gereksinimleri de dikkate alınmaktadır (Lehmann, 1998).

Cezaların infazı uygulamalarında Finlandiya’da da, İskandinav ülkelerinde olduğu gibi ‘normalleştirme’ dikkate alınması önemsenen temel değerdir. Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri Komitesi tarafından 1975 yılında hazırlanan raporda, ceza infaz kurumu kütüphanelerinin, bölge halk kütüphanelerine bağlı çalışmaları önerisi getirilmiş; bu kütüphanelerin yapısal ve işlevsel biçimde halk kütüphanelerine yakınlığı ile ekonomik yararlılığı da göz önüne alınarak aralarında işbirliği oluşturulması ile birlikte halk kütüphanelerinin denetiminde olması akılcı bulunmuştur (Dalton, 1977, s. 112). 1993 yılında ceza infaz kurumlarına ilişkin insan hakları ve diğer sorunları tartışmak üzere Stasburg’da düzenlenen bir seminerden edinilen bilgiler, ceza infaz kurumlarının her birinde bir kütüphane bulunduğunu ve hükümlüler ile tutukluların istedikleri zaman halk kütüphanelerinden de yararlanabildiğini gösterir. Kurumlarda hükümlü ve tutukluların bulunduğu odalara bölgesel gazeteler dağıtmakta, ayrıca hükümlüler ve tutuklular istedikleri zaman ücretini kendileri karşılayarak diledikleri gazete ve dergiye abone olabilmektedir. Ceza infaz kurumlarında kütüphane kullanımına ilişkin olanakların geliştirilmesi dışında, odalara TV, radyo yayını yapılması, dışarıda çalışma ya da okuma, aile ve yakınlarla iletişim kurma, telefon, ziyaret ile gözetim koşuluyla dışarıdaki etkinliklere katılma gibi olanaklar da sunulmaktadır. Tüm bunlarla “normalleştirme” sağlanması amaçlanır (Human Rights Information Centre, Orientation Committee: Human Rights in Prison: The Professional Training of Prison Officials, 1995, s. 110).

Eğitim ve kütüphane hizmetlerine verilen önem ve normalleştirme çabalarıyla dikkati çeken ülkelere bir diğeri de Hollanda’dır. Avrupa’nın en düşük ceza infaz kurumu nüfusuna sahip olan bu ülkede, insani ve ileri görüşlü bir ceza infaz sisteminin varlığından söz edilir (Downes, 2002, ss. 172-178). Hollanda’da, ceza infaz kurumlarında göze çarpan farklı bir eğitim; geleneksel mimari yapıdan vazgeçilerek daha fazla renkliliğin hâkim olduğu iç mimari ile tasarımı yönelmedir. Bu, dış dünya ile köprü kurmanın, bir başka deyişle ‘normalleştirme’nin

yansıması olarak değerlendirilebilir (Roth, 2006, s. 188). Ceza infaz kurumu mimarisi konusyla ilgilenen yazarlardan Norman Johnston, hükümlü ve tutuklu odalarındaki iç tasarımın mümkün olduğu kadar normallığe yakın olması için pencerelerin, yukarıdan aydınlatmanın ve mobilyaların daha yumuşak bir görünüm alacak biçimde yeniden düzenlendiğini ifade eder. Bu anlayış kurumların kütüphanelerine de yansıtılmaktadır (Roth, 2006, s. 188).

Bir başka Avrupa ülkesinde; Belçika'da ceza infaz kurumu kütüphanelerinin normalleştirme sürecinde yerine bakılırsa, 1950'li yıllardaki tablo, iki dünya savaşının etkisi ile mali sıkıntılar içinde olup dermelerinin başışa dayanması ve halk kütüphaneleri ile işbirliği içinde olmamaları biçimindedir (Watson, 1951, s. 37). Bununla beraber 1945'den sonra ceza infaz kurumlarında kendini gösteren reformların etkisi kütüphanelerine de yansımıştır. Kitap ve taş plak koleksiyonları ile fotoğraflar satın alınarak ceza infaz kurumlarında dolaşımı sağlanmakta ve hükümlülerle tutuklular tarafından düzenli aralıklarla hazırlanan Flemenkçe ve Fransızca bültenler yayımlanmaktadır. Bunun gibi atletizm yarışmaları, tiyatro gösterileri ve konserlerin organize edilmesi normalleştirme bağlamında etkinliklere önem verildiğinin göstergesidir (Cornil, 1954, s. 134). Ülkede ceza infaz kurumları rejiminde 1975 yılından sonra ağırlık verilen liberalleşme ve normalleştirme çabalarının sonucunda, hükümlü ve tutuklulara sunulan ziyaret, mektuplaşma ve telefonlaşma gibi olanakların esnekleştirilmesi ile kütüphane ve medya iletişim araçlarına iletişim konusunda gelişim göze çarpar (Smit ve Dünkel, 2001, s. 63).

Dünyanın hemen her yerinde hükümlü ve tutuklu hakları arayışı, insan haklarına ilişkin mücadelelerle beraber sancılı süreçlerden geçerken, kimi bölgeler bu süreci daha da zorlu biçimde yaşamıştır. Bu ülkelerden Güney Afrika'nın ceza anlayışı uzun yıllar sürmüş olan köle ticareti ve sömürgeleştirilme politikalarına sahne olduğundan kendine özgü farklı niteliklere sahiptir. Tarihsel süreçte, Güney Afrika, sadece hükümlü ve tutuklu hakları değil; ırk ayırımı, ekonomik ve kültürel emperyalizm gibi önemli sorunlarla da baş etmeye çabalayan ülkelerden olmuştur. Apartheid Rejiminin kalkmasına dek [1994] ceza infaz kurumlarının genel durumu daha çok rejim karşıtı kişilerin tutuklandığı ve çok sert disiplin kurallarının uygulandığı bir tabloyu sergiler (Brown, 2004, ss. 173-174). Bu rejimin kaldırılmasından sonra, ırkçı olmayan, siyah, beyaz ve cinsiyet ayırımına karşı çıkan, insan hakları ile demokrasiyi ön planda tutan yasalar ile politikaları izleyen bir tavır görülür. 1998 'Ceza İnfaz Kurumu Hizmetleri Yasası'nda (Correctional Services Act) hükümlüler ile tutukluların durumu ve ceza infaz kurumu koşullarının iyileştirilmesi konusu ayrıntılarıyla açıklanır. Aralık 2003'de hazırlanan 'Güney Afrika'daki Ceza İnfaz Kurumlarına İlişkin Hükümet Raporu'nda (The Government White Paper on Corrections in South Africa) ceza infaz kurumu koşullarının geliştirilerek iyileştirilmesi anlamında ayrıntılı ilkeler önerilir (Special Rapporteur on Prisons, 2004, s. 13). Ancak, insan kaynakları, alt yapı ve bütçe eksikliği gibi problemler ceza infaz kurumu koşullarının iyileştirilmesi çabalarının önünde önemli engellerdir. Kötü yönetim ve gittikçe artan hükümlü ve tutuklu nüfusu da bu gelişimi engelleyen diğer etkenlerdir (Muthaphuli, 2008, s. 2).

Bu olumsuz etkenlere karşın, ceza infaz kurumu koşullarının iyileştirilmesi ve normalleştirme yönünde hiç çaba gösterilmediği de söylenemez. Hükümlü ve tutuklulara South African Qualifications Authority - SAQA (Güney Afrika Nitelikler Yetki Makamı) ve National Qualifications Framework- NQF (Ulusal Nitelikler Yetki Kadrosu) tarafından öngörülen¹ genel kararlar ile aynı doğrultuda resmi ve resmi olmayan olanaklar sunulmaktadır. Genel olarak hükümlü ve tutukluların eğitim düzeyi ulus ortalamasına oranla daha düşük olduğundan, eğitimlerinin geliştirilmesine önem verilir. Güvenlik riski oluşturmadığı sürece hükümlü ve tutukluların ceza infaz kurumu kütüphanesi ve kütüphane dışındaki diğer kurum kütüphanelerinden materyal sağlanması için olanaklar sunulur (Muthaphuli, 2008, s. 150).

Nijerya'ya ilişkin yerel alanyazınından edinilen sınırlı bilgilerden elde edilen bulgulara göre, ceza infaz kurumlarının hemen hepsinde çekirdek niteliğinde de olsa bir kütüphane vardır. Ülkedeki tüm ceza infaz kurum kütüphaneleri okuryazar olan hükümlü ve tutukluların yardımıyla Ceza İnfaz Kurumu Sosyal Yardım Yetkilileri (Prison Social Welfare Officers) tarafından yönetilir. Büyük, küçük ve orta büyüklükte sınıflanabilecek bu kütüphanelerde meslek

¹ South African Qualifications Authority - SAQA Güney Afrika'da bulunan ve 1995 yılında çıkan 58 No.lu SAQA Yasası gereğince oluşturulmuş yasal bir kuruluş olup Çalışma Bakanlığının danışmanlığında Milli Eğitim Bakanlığınca atanan 29 üyesi ile National Qualifications Framework (NQF) ün çalışmalarını denetlemekten sorumludur. NQF ise eğitim ve öğretimde vatandaşlarına yüksek nitelikler kazandırmak üzere bir vizyon, felsefi taban ve organizasyonel yapı geliştirmek üzere kural ve ilkeler belirlemekle görevli bir kadrodur.

eğitimi almış kütüphaneciler bulunmaz. Kaynakları da yetersiz olan bu kütüphanelerin acilen geliştirilmeye gereksinimi vardır. Wombob'a göre (1991, ss. 10-11) suçu önlemenin en etkin yollarından biri suçlunun çevresini alışık olduğu doğal çevreye benzer hale getirmektir. Dolayısıyla, hükümlü ve tutukluların dışarıdaki özgür vatandaşlar gibi kurumda bulunan kütüphane hizmetlerinden yararlanabilmesi ve bunun kendilerine bir ayrıcalık değil, gündelik bir uygulama ve hak biçiminde sunulması gerekir. Sosyal haklarından ve pek çok şeyden yoksun yaşayan hükümlü ve tutukluların yaşamında kütüphane önemli bir rol oynar. Nijerya'da ceza infaz kurumu kütüphane kullanımının dışarıdaki vatandaşların halk kütüphanelerini kullanımı ile karşılaştırıldığında, kısıtlı kaynaklarına karşın, çok daha yüksek oranda olması bu durumun en belirgin kanıtıdır. En fazla yararlanan materyaller ve programlar ise roman, gazete vb. güncel yayınlar ile mesleki, akademik ve okuryazarlık programlarıdır (Dike, 2002, s. 28).

Türkiye'de Durum: Mevzuat ve Düzenlemeler

Türkiye'de ceza infaz kurumlarının idaresinin 1929 yılında Adalet Bakanlığı'na geçmesi infaz sistemi ve ceza infaz kurumlarının sistemli olarak gelişmesi için önemli bir adımdır (Sipahi, 2006, s. 44). Türkiye'nin 1949 yılında kabul ettiği "Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi", 1954 yılında onaylayarak taraf olduğu "Avrupa İnsan Hakları ve Ana Hürriyetlerini Koruma Sözleşmesi" ve 1955 yılında onayladığı "Hükümlü ve Tutukluların Islahı İçin Minimum Standart Kurallar" (1957 tarihli ve 663 sayılı kararlar yayımlanmıştır) normalleştirilmeye temel oluşturacak belgelerdir. Diğer yandan Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından da hükümlü ve tutukluların haklarına ilişkin pek çok karar ve tavsiye kararı kabul edilmiştir. Bunlardan en önemlisi, 1973 tarihli ve 5 sayılı "Suçluların Islahı İçin Minimum Standart Kurallar"dır. Bu kurallar, 1957 yılında Birleşmiş Milletlerce kabul edilen kuralların gözden geçirilerek güncellenmiş biçimidir (Canel, 2003, ss. 25-26). Anılan belgeler ile tutuklu ve hükümlüler de dâhil tüm insanların hak ve özgürlüklerini güvence altına almak; tutuklu ve hükümlülerin yaşam biçimi ve koşullarını da olabildiğince özgür insanlarınkine benzer hale getirmek amaçlanmaktadır.

13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı "5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun" hazırlanırken, Avrupa Ceza İnfaz Kurumu Kuralları'ndan büyük ölçüde yararlanılmıştır (Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 12 Şubat 1987 tarihli toplantıda R (87) 3 sayılı karar ile kabul edilmiştir). 2005 yılında yürürlüğe giren "Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun" ile dağınık durumda bulunan infaz mevzuatı tek çatı altında toplanmış, hükümlünün yeniden topluma kazandırılması, infazın temel amaçlarından biri kabul edilerek bu amaca ulaşabilmek için olası tüm araç ve olanakların cezanın infazında kullanılacağı hüküm altına alınmıştır (Kurt, 2006, s. 149). 2000'li yıllarda, ceza adalet sisteminin esasını teşkil eden temel kanunlar olan "5237 sayılı Türk Ceza Kanunu" (TCK), "5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu" (CMK) ve "5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun" (CGİK)'un yürürlüğe girmesi gibi mevzuat temelinde çabalar ile yeni bir döneme girilmiştir. Ancak ceza infaz kurumlarında yaşanan aşırı kalabalıklaşma, kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezalara mahkûm edilenlerin sayısındaki fazlalık, son yıllarda hafif suçlar işlemiş olan suçluların toplum içerisinde rehabilite edilmesinin tercih edilmesine yönelik anlayışın yaygınlaşması ve hem suçlulara hem de suç mağdurlarına yardım anlayışının gelişmesi gibi nedenlerle –normalleştirme bağlamında çok önemli bir uygulama olan- denetimli serbestlik sistemi de ceza adalet sistemine girmiştir (Yavuz, 2012, s. 61). "6291 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile özellikle, hükümlülerin dış dünya ve aileleriyle bağlarını sürdürmeleri ve güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

Türkiye'de günümüzde ceza infaz kurumu kütüphanelerindeki yönetim ve düzenlemelerde dayanak alınan temel mevzuat kaynağı Adalet Bakanlığı'nın 09.11.1983 tarihli Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri Kütüphane ve Kitaplık Yönetmeliği'nin yerini alan 12.7.2005 tarihli Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi'dir. Yönerge, ceza infaz kurumlarında bulunan genç ve yetişkin hükümlü ve tutuklulara uygulanacak eğitim ve iyileştirme çalışmalarına ilişkin usul ve esasları göstermek, mevzuatın uygulanmasını kolaylaştırmak ve uygulamada ortaya çıkan sorunları gidermek amacıyla hazırlanan 13.12.2004 tarihli ve 5275 sayılı

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'u esas almaktadır (Resmi Gazete, 29-12-2004, Sayı: 25685). Anılan kanunun 61. Maddesinde “ceza infaz kurumlarında, kurumun büyüklüğüne göre, kütüphane veya kitaplık oluşturulur. Kütüphanelerde veya kitaplıklarda verilen derslere kaynaklık edecek kitapların yanı sıra olanaklar ölçüsünde hükümlülerin boş zamanlarını değerlendirmelerini, okuma alışkanlığı edinmelerini ve kültür bakımından ufuklarını geliştirmelerini sağlayacak kitaplar da bulundurulur... Hükümlüye kurum kütüphanesinden yararlanma imkânı verilir. Bu hizmet, gezici kitaplıklarla da yerine getirilebilir” denilmektedir.

Adalet Bakanlığı'nın 2005 tarihli Yönergesi ise (<http://www.cte.adalet.gov.tr/>) ceza infaz kurumlarında kurulacak kütüphanelerinin sevk ve idaresi, donatılması, işleyişi, güvenliği, yararlanma koşulları ile ilgili esas ve usulleri belirlemektedir. Yönergenin 2. Bölümü'nün 5. Maddesi'ne göre, “hükümlü ve tutukluların boş zamanlarını okuyarak değerlendirmek, eğitim ve iyileştirme çalışmaları ile ulaşılmaya hedeflenen amaçların gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak ve pekiştirmek, ceza ve infaz kurumunda görevli personel için gerekli eğitim ve iyileştirme çalışmalarında, ihtiyaç duyulan kaynakları hazır halde bulundurmaya maksadı ile müdürü bulunan ceza infaz kurumlarında birer kütüphane diğer ceza infaz kurumlarında ise birer kitaplık kurulur”.

Yönergede yer alan direktiflere göre, kurumun kütüphane ve kitaplıklarında gereksinim duyulan, süreli ve süresiz yayınlar Bakanlıkça kuruma gönderilen ödeneklerden ve yayınlardan, Cumhuriyet Başsavcılığı bürolarından, hükümlü ve tutukluların bağışları ile diğer bağışlardan sağlanacak; satın alınacak süreli ve süresiz yayınların türleri ve sayıları, hükümlü ve tutukluların taleplerinin de değerlendirilmesiyle kütüphaneci veya öğretmenlerin teklifi, eğitim kurulunun onayı ile belirlenecek; kurumda iyileştirme ve eğitim programları ile derslere kaynaklık edecek, hükümlü ve tutukluların genel ve mesleki bilgileri ile okuma alışkanlığını arttıracak türden kitaplar bulundurulacak; mahkemelerce yasaklanmış olan yayınlar ile mahkemece yasaklanmamış olsa da kurum güvenliğini tehlikeye düşüren ya da müstehcen haber, yazı, foto ve yorumları kapsadığı eğitim kurulu kararıyla belirlenen hiçbir yayın kuruma kabul edilmeyecek; diğer bakanlıklara bağlı kütüphane ve kitaplıklardan da okutulmak üzere kitap ve süreli yayın ile gezici kütüphanelerden yönetmelik esaslarına göre bir ay süreyle yayın ödünç alınabilecek; kütüphaneden kütüphaneci sorumlu olacak ancak kütüphaneci bulunmuyorsa öğretmenlerden biri, öğretmen bulunmadığında da bir başka personel görevlendirilecek; idare ve gözlem kurulu kararıyla iyi halli ve öğrenim düzeyi yüksek hükümlü ve tutuklular kütüphane sorumlusuna yardımcı olmak üzere çalıştırılabilir; yine, idare ve gözlem kurulunun kararıyla iyi hal gösteren hükümlü ve tutuklular kütüphanede bulunan yayınları okumak ve araştırma yapmak üzere kütüphaneden yararlanabilecek fakat kütüphaneden aynı anda yararlanmak isteyenlerin sayısı kurum güvenliğini tehlikeye düşürmeyecek şekilde idare ve gözlem kurulunca belirlenecek, hükümlü ve tutukluların kütüphane çalışmaları sırasında yeterli sayıda infaz ve koruma memuru hazır bulundurulacak; oda ve koğuşta okunmak üzere kütüphane ve kitaplıklarda bulunan süreli ve süresiz yayınlar, hükümlü ve tutuklulara 15 gün süreyle ödünç verilecek ve istenirse bu süre kütüphane sorumlusunca uzatılabilir.

Mevzuat bağlamında Türkiye'de ceza infaz kurumlarında kütüphane hizmetini destekleyen diğer kaynak ise T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın halk kütüphanelerinin yönetim ve denetimini sağlamak üzere 1982 yılında yayımladığı yönetmelikte (Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği, Resmi Gazete, Sayı: 17789, 19.08.1982) olduğu gibi, Ocak 2012'de yenilenen Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nde de (Resmi Gazete, Sayı: 28170, 11.01.2012) “İnsanların belirli zamanlarda yoğun olarak bulunduğu dinlenme kampı, gençlik kampı, yayla, kaplıca ve benzeri mekânlar ile hastane, cezaevi, yurt, huzurevi, askeri kurum gibi toplulukların bulunduğu yerlere valilik onayı ile geçici dermeler aracılığıyla hizmet götürülür” denilmekte ve halk kütüphaneleri ile ceza infaz kurumu kütüphanesi arasındaki işbirliği çok genel de olsa desteklenmektedir.

Türkiye'de Durum: Ceza İnfaz Kurumu Kütüphanelerinin Normalleştirme Sürecindeki Rolü

Alanyazınında ceza infaz kurumu kütüphanelerinin kurum yaşamında normalleştirme bağlamındaki rolüyle direk olarak ilişkili kaynak bulunmaması, ceza infaz kurumu kütüphanelerinin

genel durumunu irdeleyen kaynaklarınsa oldukça sınırlı olması söz konusudur. Bununla beraber, “Ceza İnfaz Kurumu Kütüphaneleri ve Türkiye’de Durum” başlıklı doktora tezi kapsamında (Demir, 2011) Ocak-Nisan 2011 tarihleri arasında yapılmış anket çalışmasından elde edilmiş bazı verilerin günümüzde ceza infaz kurumu kütüphanelerinin normalleştirme sürecindeki yerini ortaya koyduğu düşünülerek bu çalışmada analizi yapılmaktadır.

İstanbul Üniversitesinde yaptığımız doktora düzeyindeki bu çalışmanın kapsamında oluşturulan anket 16 açık ve 18 kapalı uçlu olmak üzere toplam 34 soruyu içermektedir. Anket çalışmasıyla analizi yapılan kurum sayısı (N=192) 192 olup, toplam 137 kurumdan (% 71) yanıt alınmıştır. Anket sonuçlarında Türkiye’deki ceza infaz kurumu kütüphanelerinin; kapasiteyi aşan sayıda hükümlü ve tutukluyu barındıran kurumlarda hizmet vermesi, bütçesinin olmaması, dermelerinin tamamen bağışlarla ayakta durması, kütüphaneci eksikliği, hükümlü ve tutukluların kütüphanelere fiziksel erişimine izin verilmemesi vb. temel sorunlar göze çarpar. Bu sorunların yanı sıra kütüphane hizmetlerinin, oda ve koşullara kitap listelerinin gönderilmesi ve hükümlü ve tutukluların içlerinden seçim yaparak kitap ödünç almalarına olanak verilmesiyle sınırlı (Dilek-Kayaoğlu ve Demir, 2012, ss. 197-201) oluşu normalleştirme sürecini aksatan etkenlerdir.

Ceza infaz kurumlarında kütüphaneler kanalıyla normalleştirmenin ne ölçüde sağlanabildiğini irdelemek için anket sonuçları daha ayrıntılı değerlendirilirse ortaya çıkan durum ise aşağıdaki gibidir:

- Anket sorularına yanıt veren 137 kurumun toplam kapasite sayısının 70.505 ancak bu kurumlarda kalan hükümlü ve tutukluların toplam sayısının 80.149 olduğu saptanmıştır. 137 kurumdan 100’ünde (% 73) kurum toplam kapasite sayısının 54.272, bu kurumlarda barınan hükümlü ve tutuklu sayısının 66.573 olduğu görülmektedir (Demir, 2011, s. 307). Kapasitesinin üzerinde hükümlü ve tutukluyu barındıran kurumlarda kişilerin temel gereksinimleri dahi yeterince karşılanamazken normalleştirme sürecinin başarılı olması olası değildir.

- Türkiye’de ceza infaz kurumu kütüphanelerinin hiçbirinin kendilerine ait bir bütçesi bulunmamaktadır. IFLA uluslararası standardında ceza infaz kurumu kütüphanelerinin ayrı bir kalemde bütçesi olması gerektiği öngörülür (Lehmann ve Locke, 2005, s. 11). Kütüphaneye ait istekler genellikle Eğitim Biriminin harcamaları için kullanılan “emanet para hesabı” kanalıyla sağlanmakta ve bunun için “Hükümlü ve Tutukluların Emanete Alınan Kişisel Paralarının Kullanımına Dair Yönetmelik” dayanak alınmaktadır (Demir, 2011, s. 323). Kurumlarda kütüphane gereksinimlerinin genel bütçe içinde değerlendirilmesi karar süreçlerini kurum iradesine bağlı kılar ve normalleştirme yönündeki işlev ve hizmetlerin yerine getirilmesine engel oluşturur.

- Kütüphanelerde 106 kurumun (% 77) yalnız bağış, 5 kurumun (% 4) bağış ve satın alma ile değişim, 26 kurumun (% 19) ise bağış ve satın alma yolunu kullanması ağırlıklı sağlama kanalının bağış olduğunu göstermiştir. Bu durumda, kütüphane materyallerinin seçimi hükümlü ve tutukluların gereksinimleri ile ilgi alanlarının değerlendirmesi paralelinde kütüphane tarafından yapılan özgür bir seçime dayanmamakta ve yapılan bağışlarla sınırlanmaktadır. Niceliksel olarak da IFLA uluslararası standardında her bir hükümlü/tutuklu için minimum 10 kitap ve her 20 hükümlü/tutuklu için minimum bir dergi aboneliği öngörülürken anket kapsamında ortaya çıkan durum her bir hükümlü/tutuklu için 5 kitap düşmesidir. Ayrıca kurumların süreli yayın aboneliklerinin bulunmaması dikkati çeken önemli bir problemdir (Demir, 2011, s. 329). Kütüphane materyallerinin yararlandırılmasında hükümlü ya da tutukluya özgür iradesini kullanabileceği seçenekler sunulması, materyallerin güncel ve ilgi alanlarına yönelik olması kurum ortam ve koşullarının normalleştirilmesini kolaylaştırdığı için anılan durum aksaklık yaratmaktadır.

- Toplam 83 öğretmen (% 61), 149 infaz koruma memuru (% 109), 2 hükümlü (% 1,5) ile 1 psikoloğun (% 1) sorumlu olduğu 137 ceza infaz kurumu kütüphanesinin hiç birisinde kütüphaneci bulunmamaktadır (Demir, 2011, s. 308). Amerikan Islah Derneği (ACA) ile Ceza İnfaz Kurumları için Akreditasyon Komisyonu’nun ortaklaşa yetişkin ceza infaz kurumları için hazırladıkları standartlarda kurumların kütüphanelerinde mutlaka kütüphane hizmetlerini koordine etmek ve denetlemek üzere tercihen mesleki eğitim almış kütüphanecilerin görevlendirilmesi önerilir. Aksi durumda ise en azından bu konuda çalışacak kişilerin konuya ilişkin eğitim almaları gerekliliği vurgulanmaktadır (American Correctional Association and Commis-

sion on Accreditation for Corrections, 1991, s. 119). IFLA rehberinde ise büyüklüğü ne olursa olsun tüm ceza infaz kurumu kütüphanelerinin kütüphane bilimi alanında ya da dengi bir diploması olan; konusunda uzmanlık eğitimi almış; gerekli nitelik ve becerilere sahip bir kütüphaneci tarafından yönetilmesi ve denetlenmesi gerektiği ifade edilmektedir (Lehmann ve Locke, 2005, s. 9). Türkiye’de ceza infaz kurumlarının kütüphanelerinde “kütüphaneci” kadrosunda çalışacak kişilerin profesyonel anlamda mesleki alt yapıya sahip olmaları mevzuat bağlamında desteklenmekle (Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği”, Resmi Gazete, 10.07.2003, Sayı: 25164) beraber, Bakanlık kütüphaneci kadro sayısını 5 ile sınırlı tutmakta ve üstelik bu kadroların hepsi boş bulunmaktadır (Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Kadro Durumu, <http://www.cte.adalet.gov.tr/>). Bilgi edinme, araştırma, ilgi alanlarını geliştirme, eğlence-dinlenme ve kültürel aktiviteler gibi sosyalleşme ile normalleştirmeyi destekleyen işlevlerin yerine getirilmesi, bu alanda bilinçli, eğitilmiş ve yetkin olan bir kütüphanecinin denetimi olmaksızın sekteye uğramaktadır.

- Kütüphanelerin açık bulunduğu haftalık toplam saatlere bakıldığında 126 kurumda (% 92) haftalık toplam 35-40 saat açık oldukları görülür. Geriye kalan 11 kurumda (% 8) ise saat toplamı haftalık 25 ile 168 arasında değişmektedir. Hükümlü ve tutukluların kütüphaneye girmesini engelleyen bir yasal yaptırım bulunmamasına ve yukarıda da görüldüğü gibi kütüphaneler yoğun olarak açık bulunmasına karşın güvenlik mekanizmalarının yetersizliği gerekçesiyle kütüphanelere fiziksel erişim izni verilmemektedir (Demir, 2011, s. 306). IFLA standartlar rehberinde ceza infaz kurumunun içinde bulunduğu güvenlik sınıfı ya da bölümü ne olursa olsun tüm hükümlü ve tutuklulara kütüphanenin açık olması gerektiği belirtilir. Erişim yalnızca kütüphane kurallarının ihlalinin belgelenmesi durumunda kısıtlanmalıdır. Standartlara göre hükümlü ve tutukluların en az haftada bir kez yeterli saatlerde engellenmeksizin kütüphaneyi ziyaret edebilmesi gerekir (Lehmann ve Locke, 2005, s. 7). Daha önce de belirtildiği gibi, kütüphane kurum içinde hükümlü ya da tutuklunun kendisini en fazla özgür ve dış dünyaya yakın hissettiği, sosyalleşme olanağı bulduğu yerlerden biri olarak kabul edilirse, bu kısıtlama normalleştirme süreci için çok önemli bir engeldir.

- Anket kapsamında kurum kütüphanelerinde kullanıcılara sunulan ve normalleştirme sürecinde önemli rolü olan eğitim, eğlence, kültür ve benzeri amaçlı hizmet ve/veya etkinliklerin neler olduğu biçiminde sorulara verilen yanıtlar her bir hizmet/etkinlik kategorisinde ayrı ayrı irdelendiğinde ortaya çıkan durum şöyledir:

137 kurumda okuma yazma kursu/eğitimi (% 100)

128 kurumda yabancı dil, resim, müzik, satranç vb. çeşitli kurslar (% 93)

96 kurumda hikâye yazma, şiir, vb. yarışmalar ile güncel ve önemli konularda konferanslar, sergiler (% 70)

45 kurumda kitap tanıtımı ve kitap tartışmaları (% 33) ve

23 kurumda diğer aktiviteler (% 16,7) düzenlenmektedir (Demir, 2011, s. 314).

Kurum kütüphanelerinin okuma yazma kursu, yabancı dil, resim, müzik, satranç gibi çeşitli kurs ve etkinlikler, hikâye yazma, şiir ve benzeri yarışma ile konferans ve sergiler gibi düzenlemelere yoğun biçimde yer vermesine karşın, ABD ve Avrupa ülkelerinde normalleştirme ve rehabilitasyon açısından önemsenen kitap tanıtımı ve kitap tartışmalarının geride olduğu ve geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

- Türkiye’de halk kütüphanelerinin ceza infaz kurumlarına kütüphane hizmetleri konusunda destek vermesi öngörülürken, anket araştırmasının ortaya koyduğu bir sonuç bu bağlamda da yetersizliği göstermektedir. Dış dünya ile en fazla köprü kurmayı sağlayan halk kütüphanesi ile ilişkisi olan yalnızca 37 kurum (% 27) bulunmakta olup bu iletişim de en çok ödünç verme ve bağış ile sınırlıdır (Demir, 2011, s. 316). Ayrıca, iş birliği olduğunu bildiren kütüphanelerin de (% 27) genel olarak bu kütüphanelerle düzenli ve sürekli bir işbirliği bulunmadığı, ceza infaz kurumlarına geçici dermellerle hizmet götüren sayılı halk kütüphanesinin bu hizmeti sürekli biçimde yürütemediği anlaşılmıştır (Demir, 2011, s. 335).

- Anket bağlamında dikkati çeken bir başka sonuç kurumların hiç birisinin Türk Kütüphaneciler Derneği, IFLA ve benzeri ulusal ya da uluslararası bir meslek derneğine üyeliği olmamasıdır. Türkiye’de ceza infaz kurumu kütüphanelerinin yönetimi içinde buldukları ceza infaz kurumunun sorumluluğundadır. Ceza infaz kurumları ise Adalet Bakanlığı’nın bir birimi olan Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü’ne bağlıdır. Dünya genelinde ceza in-

faz kurumlarının yine Adalet Bakanlığı altındaki benzer ve ilişkili birimlere bağlı bulunduğu; ceza infaz kurumu kütüphanelerinin sorumluluğunun da aynı biçimde içinde bulunduğu kurum yönetimine bırakıldığı ya da genellikle halk kütüphaneleri ile yapılan anlaşmalar kapsamında yürütüldüğü bilinir. Ancak, gelişmiş ülkelerde ceza infaz kurumu kütüphanelerinin, kütüphane dernek ve benzeri örgütleri ile yakın ilişki içinde olduğu, bu dernek ve kuruluşların, ceza infaz kurumu kütüphanelerinin gelişimine çeşitli biçimlerde destek verdiği izlenir. Bunlar, farklı konularda seminer, konferans ve benzeri etkinlikler düzenlemekte, standartlar hazırlamakta, yayın yapmakta ve başta halk kütüphaneleri olmak üzere diğer kütüphanelerle iletişim kurmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye’de mesleki örgütlerle ceza infaz kurumu kütüphanelerinin kopukluğu normalleştirme sürecinde önemli bir boşluk yaratmaktadır (Demir, 2011, s. 336).

- Anket sonuçlarına göre 137 kurumdan yalnız ikisinde (% 2) personel gözetiminde internet kullanımına izin verilmektedir (Demir, 2011, s. 318). Dünyada özellikle ABD, Kanada, İngiltere ve İskandinav ülkeleri gibi gelişmiş ülkelere bakıldığında, özellikle son yıllarda enformasyon teknolojilerinden yararlanmanın yaygınlaştığı görülür. Hükümlü ve tutukluların genel olarak internetten yararlanmasına izin verilmemekte ya da yararlanma sürecinin görevli denetiminde gerçekleşmesi koşulu ile sınırlı biçimde izin verilmektedir. Ancak bu kütüphanelerde, intranet ve benzeri bağlantılarla halk kütüphanelerinin dermelerine ulaşıldığı, hükümlü ve tutukluların CD-ROM üzerindeki veri tabanları ve sınırlı bazı programlar ile çeşitli hizmetlerden yararlandırıldığı izlenmektedir (Demir, 2011 s. 336). Hapis sürecindeki kişinin kendisini dış dünyaya daha yakın hissedeceği araçlardan biri olan internet kullanımının güvenlik sorunlarına yol açması söz konusu olsa da, sürekli gelişen teknolojilerin sunduğu kolaylık ve önlemlerle bu çekincelerin giderilebileceği ve yukarıdaki örnekler dikkate alınarak hükümlü ve tutuklulara çok çeşitli olanaklar sunulabileceği düşünülmektedir.

- Yine anket kapsamında, ceza infaz kurumu kütüphanelerinin çoğunda mekân koşullarının özellikle kütüphanenin büyüklüğü ve oturma yerlerinin sayısı bağlamında uluslararası standartlara uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. IFLA standartlarına göre kullanıcıların çalışma ve oturma alanlarının; ceza infaz kurum nüfusunun en az % 5’ini ya da kütüphane kullanımı izni olan kişilerin maksimumunu barındırabilecek büyüklüğe sahip olması gerekir. Masalar ve koridorlar dâhil olmak üzere her bir oturma alanı için 2,5 metre karelik yer ayrılmalıdır. Anket araştırması ile saptanan duruma göre nüfusu 500’e kadar olan ceza infaz kurumlarında kütüphane alanı ve oturma yeri sayıları IFLA uluslar arası standartları ile uyumlu iken, nüfusu 500’ü geçen kurumlarda bu bağlamda sorun yaşanmaktadır. Nüfusu 500-750 arasında olan kurumlarda standartlara göre ortalama en az 75 m² olması gereken kütüphane alanının 48 m², en az 30 olması gereken yer sayısının ise 14 olduğu saptanmıştır. Yine, nüfusu 1000-1500 arasında olan kurumların kütüphanelerine en az 142 m² yer ayırması gerekirken bu alan 124 m² ile sınırlı olmakta ve en az ortalama 69 oturma yeri olması gereken bu alanlarda ortalama 33 kişilik yer bulunmaktadır. Kurum nüfusu 1500’ün üzerine çıktığında bu yetersizlik daha da belirginleşerek bu kurumların kütüphanelerine en az 225 m² yer ayırması gerekirken bu alan 80 m² ile sınırlanmakta ve en az ortalama 90 oturma yeri olması gereken bu alanlarda ortalama sadece 20 kişilik yer bulunmaktadır (Demir, 2011, s. 323).

- Uluslararası standartlarda kütüphanelerin tercihen eğitim bölümü ile birlikte ya da ona yakın bir alanda, ulaşım açısından merkezi bir konumda ve fiziksel engelliler dâhil çoğunluğun kolay ve rahat erişimine uygun olması önerilmektedir. Ayrıca işlevsel aydınlatma bulunması; duvarlar, yer zemini ve tavanın akustik düzenlemeye uygun yapılmış olması; ısıtma ve havalandırma mekanizmasının uygun olması; gereken teknik ve elektronik ekipmanın kullanımını sağlamak için yeterli elektrik ve veri prizleri olması önerilen diğer öğelerdir (Lehmann ve Locke, 2005, ss. 7-8). Ancak anket sonuçları ile İstanbul ve Bursa’da bulunan tüm kurumlarda yapılan gözlem bu standartların da yeterli olarak karşılanmadığını göstermiştir. Kütüphaneye ait bağımsız alan olmaması; kütüphanenin başka amaçlarla kullanılması; kütüphanenin merkezi konumda olmaması ve kapasitenin aşılması nedeni ile mekânın yetersiz kalması, aydınlatma, ısıtma, havalandırma gibi koşullarla ilişkili sorunlar bildirilmektedir (Demir, 2011, s. 324). Kütüphanelerin hükümlü ve tutuklular tarafından fiziksel olarak kullanılmaması büyük olasılıkla bu konuların öncelikli ele alınmaması sorununu pekiştirmektedir.

Yeterli nitelikleri taşıyan, başta halk kütüphaneleri gelmek üzere dışarıdaki kurum ve kuruluşlarla düzenli ve sürekli biçimde iletişim ile işbirliği içinde bulunan bir ceza infaz ku-

rumu kütüphanesinin normalleştirmenin izlenmesinde en etkin kanallardan biri olduğu varsayılırsa, yukarıdaki bilgilerin ışığında Türkiye'deki durumun pek olumlu bir tablo sergilediği söylenemez.

Sonuç

Tarihin değişik dönemlerinde yaptırımlar ağırlaştırılarak suçun önlenmesi amaçlanmıştır. Ancak aynı süreç bunun caydırıcılık üzerinde olumlu etkisi olmadığını ve hatta suç oranının artmasına neden olduğunu da göstermiştir. Gelişmiş ülkelerde ağır suçları işleyen suçlular dışında kişiler için özgürlüğü bağlayıcı cezaya alternatif yaptırımların uygulanması eğilimi gittikçe artmaktadır. Toplum içinde gözaltı ve kişinin rehabilitasyonu buna esastır. Bu çalışmada da caydırıcılık açısından ceza infaz kurumu koşullarının ağırlaştırılması yerine tersinin uygulanması ve kurum ortamı ile koşullarının dış dünyaya olası en yüksek düzeyde yaklaştırılması, bir başka deyişle normalleştirme ilkesine özen gösterilmesi savunulmaktadır. Ağır kural ve koşullarla çevrili bir kurumda hükümlü ya da tutuklunun psiko-sosyal durumunun daha da kötüye gideceği ve kişinin bir taraftan da dışlanmışlık duygusu ile baş etmek durumunda kalacağı şüphesizdir. Oysa bu süreci daha huzurlu ve yapıcı biçimde atlatan kişinin tahliye sonrası yaşama dönüşü daha kolay olacak, tekrar suç işleme olasılığı da zayıflayacaktır. Ceza infaz kurumu koşullarının olası en fazla düzeyde dışarıdaki koşullara benzerliğinin sağlanması yolunda tüm yapılanma ve çabalar normalleştirmeyi sağlamakta ve hükümlü ya da tutuklunun hem ceza infazı sürecinden daha az olumsuz etkilenmesine hem de dış dünya ile bağlarının görece korunmasına yaramaktadır.

Hükümlü ve tutukluların, gündelik yaşam ve alışkanlıklarından uzak oldukları hapis sürecinde içinde buldukları psiko-sosyal süreç öylesine karmaşıktır ki, Stoller'in (2003, s. 2265) ziyaret ettiği bir hükümlünün ifadeleri bunu çok iyi anlatır. Hükümlü, kurumda kendisi için "ev" diye adlandırdığı bir alan yarattığını, daha doğrusu kendisini buna zorunlu hissettiğini söyler. Ancak bu alan/ev o denli 'kırılgan' dır ki, kurumdan ayrılmasını gerektirecek olası bir transfer ya da tahliye durumunda, yine ıssız bir yere sığınmak istediğini de belirtir. "The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment / CPT" standartlarında (Council of Europe, 2006) ceza infaz kurumlarında bir dizi rehabilitasyon ve terapi kapsamındaki sanat, tiyatro, müzik çalışmaları ile (m. 37) eğitim, kültür, spor vb. aktiviteler (m. 47), eğlence-dinlenme ortam ve aktivitelerinin (m. 31) ve hükümlü ile tutukluların dış dünya ile bağlantı içinde olmasının yaşamsal önemine vurgu yapılır. Aile, yakınlar ve arkadaşlar ile bağlantının sürmesi, bu bağlamda ziyaretler ile telefon görüşmelerinin desteklenmesi ve dış dünyaya köprü oluşturacak bu ve benzeri konularda kuralların esnekliğe izin vermesi öngörülmektedir (m.51). Bunun gibi Avrupa Ceza İnfaz Kurumu Kurallarında da hükümlü ya da tutuklunun telefon, mektup ya da diğer iletişim kanallarıyla dışarıdaki kişi, kurum, kuruluş ve aileleriyle haberleşmesi ya da ziyaretinin normalleştirme için gerekliliği ifade edilirken; televizyon, radyo, gazete (yabancı uyruklular için kendi dillerinde gazete) gibi araçlarla güncel haberleri izlemesi ve dışarıdaki yaşamdan kopmaması önemsenmektedir (Easton, 2011, ss. 141-142). Özgürlüğü bağlayıcı cezalara alternatif arayışların sonucunda pek çok ülkede uygulanan denetimli özgürlük, şartlı salıverme ve sosyal hizmetlerin geliştirilmesi (Coyle, 2009, s. 97) normalleştirme sürecinin kaldırım taşlarıdır. Yine, Danimarka, İsveç, Hollanda ve İspanya gibi bazı Batı Avrupa ülkeleri ile Latin Amerika'da aile ve eşlerin kurumlarda bir araya gelmesini sağlayan organizasyonlar (Coyle, s. 102) tarımsal, zirai, kültürel ya da sanatsal aktiviteler, okuma yazma eğitimi vb. bu sürece katkı sağladıkları ve tahliye sonrasına hazırlığı kolaylaştırdıkları için önerilen çalışmalardır (Coyle, s. 89). Bilgi, kültür ve eğlence olanakları ile her statüdeki hükümlü ya da tutuklunun tüm yönleri ile yararlanmasının önerildiği kütüphaneler de (Coyle, s. 94) normalleştirme ilkesinin uygulanmasını sağlayacak en uygun mekân ve araçlardan biri kabul edilirler.

Lehmann (Schneider, 2003, ss. 10-11) kütüphanenin ceza infaz kurumu içinde 'normal' olanın elde edildiği bir mekân olduğu için 'çölde bir vaha' gibi olduğunu söyler. Kütüphane, herşeyden önce okuryazarlığı geliştirecek okuma materyalleri sağlar. Aynı zamanda, eğitim programları için bilgi kaynakları, okuma materyalleri, kültürler arası iletişimi sağlayan ve yaratıcılığı teşvik eden kaynaklar, kişisel, manevi ve ruhsal gelişimi destekleyecek materyaller sağlamak gibi pek çok işlevi üstlenir. Bu kütüphanelerin normalleştirme bağlamında en önemli işlevleri de kısıtlı bir ortamda hükümlü ve tutuklulara az da olsa özgür tercihlerini yapabile-

cekleri bir alan oluşturmasıdır. Ayrıca, ceza infaz kurumu duvarlarının ardındaki kurum ve kişilerle kurdukları iletişim ve işbirliği, dünya ile bir köprü oluşturur (Womboh, 1991, s. 15).

Tarihsel süreçte, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, İngiltere ve İskandinav ülkeleri başta olmak üzere dünyada ceza infaz kurumlarında kütüphanenin hükümlü ve tutuklu üzerindeki olumlu etkisi olduğuna dair bilgiler izlenir. Hem hükümlü, hem de hükümlü çocuklarında okuma becerilerini geliştirici ve aynı zamanda aile ile bağları güçlendiren çok çeşitli türden proje ile programların normalleştirme sürecine katkısı olduğu ve bunun da ötesinde yeniden suç işlemeyi azaltıcı etkilere sahip olduğuna inanılmaktadır.

Türkiye’deki ceza infaz kurumu kütüphanelerinin bütçe, personel ve kaynak yetersizliği ile benzeri sorunları olması ve kurumsal yapıya tam olarak kavuşmamış bulunması normalleştirme ilkesine uyumu da güç hale getirmektedir. Mevzuat ceza infaz kurumlarında kütüphane hizmetlerinin desteklenmesi yönünde maddeleri içerirken, bazı temel maddelerin yalnız kâğıt üzerinde kalması söz konusudur. Kütüphaneci atanmaması, halk kütüphanelerinin pek azının ceza infaz kurumlarıyla işbirliği içinde olması ve bu işbirliğinin de süreklilik taşınamaması, yönetmelik esasları gereği gezici kütüphanelerden bir ay süreyle yayın ödünç alınabileceği belirtilirken bu alanda da sorun yaşanması bunlara örnektir. Pek çok ülkede halk kütüphaneleri ile işbirliğine paralel oldukça yaygın biçimde kullanılan gezici kütüphane hizmetinin (Demir, 2011, s. 300) Türkiye’de bu bağlamda nasıl bir rolü olduğuna bakılırsa, sayılarının azlığı (11 Şubat 2013 itibariyle ülke çapında toplam 103 adettir <http://www.earsiv.gov.tr/bina/>) dikkati çeker. Ayrıca tez kapsamında yapılan anket araştırması çerçevesinde İstanbul ve Bursa’daki ceza infaz kurumlarında kendileri ile görüşülen görevliler halk kütüphanelerinden destek alamamak bir yana bu kurumlardaki güvenlik mekanizmalarının gezici araçların girişine uygun olanakları bulunmadığı yönünde de bilgi vermiştir.

Bu sorunların giderilmesi ya da azaltılması öncelikle Adalet Bakanlığı’nın bu yönde farkındalığının geliştirilmesi ve halk kütüphaneleri ile işbirliğinin yeniden yapılandırılmasını gerektirir. Bunun için Adalet Bakanlığı ile Kültür ve Turizm Bakanlığının zaman, emek ve kaynaklarını bu alanda kullanmaları önemlidir. Ayrıca akademik çevre ile gönüllü kuruluşların rolü de dikkate alınmalıdır. Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerinde ders programlarında bu konuya yer verilmesi ve staj programları ile öğrencilerin ceza infaz kurumlarına yönlendirilmesi, Türk Kütüphaneciler Derneğinin konferans, toplantı, panel gibi etkinlikler, standart ya da rehberler, makaleler gibi yayınlarla hem bu alana katkı sağlaması, hem de medya ve kamu oyununun bu konuya dikkatlerini çekmesi sağlanabilir.

Üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümleri ve Türk Kütüphaneciler Derneğinin ceza infaz kurumu kütüphanelerinin örnek alacağı bir standartlar rehberini hazırlaması yarar sağlayacaktır. Bunun için IFLA tarafından hazırlanan “Guidelines for Library Services to Prisoners” adlı uluslararası nitelikteki belge ülkemiz koşullarına uyarlanarak -bu esnekliğe sahiptir- yeniden düzenlenebilir (Demir, 2011, s. 387).

ABD, Kanada, İngiltere ve İskandinav ülkelerinde tercih edilen halk kütüphanelerinin denetimi ya da desteği doğrultusunda ve bu kütüphanelerle işbirliği çerçevesinde yürütülen kitap okuma, tartışma programları gibi uygulamaların yararı olacaktır. Bunun gibi, halk kütüphanelerinden belli zaman aralıkları ile ceza infaz kurumlarına yapılacak ziyaretlerle eğitim programlarının uygulanması ve danışma hizmeti vermesi önerilmektedir. Var olan mevzuat bu tür bir yapılanma ve sisteme izin verecek niteliktedir. Buna göre, ceza infaz kurumu kütüphanelerinin sistemli bir organizasyon ile coğrafi olarak kendilerine yakın halk kütüphanelerinden geçici derme, personel, danışma hizmeti vb. desteği sağlaması olasıdır.

Bakanlığın, kurum kütüphanelerinde kütüphanecilerin görev alması, kütüphanelere bütçe ayrılması, hükümlü ve tutuklulara maksimum sürelerle kütüphaneye doğrudan erişim ve kurumun izin verdiği sınırlarla internet ve benzeri olanaklardan yararlanma hakkı tanınması, kütüphanelere nitelikli dermeler sağlanması ve özellikle halk kütüphaneleri başta olmak üzere dışarıdaki kurumlarla geliştirilecek iletişim ve işbirliği normalleştirme yönünde yapılanmayı kolaylaştıracaktır. Bu değişikliklerin var olan koşullarda kısa vadede gerçekleştirilmesi olası görülmemektedir ancak bu bağlamda duyarlılık ve bilinç oluşturulması bile gelişmelere kapı aralayacaktır. Hükümlü ve tutukluların yaşam kalitelerini yukarıya çekecek bir olgu olan normalleştirme ilkesi kapsamındaki tüm gelişmelerin aynı zamanda birer insan hakkı olduğu da unutulmamalıdır.

Kaynakça

- American Correctional Association /ACA. (1991). *American Correctional Association and Commission on Accreditation for Corrections: Standards for adult local detention facilities*, (3. ed.). Washington, D.C.: ACA.
- Australian Library and Information Association. (1990). *Australian prison libraries: Minimum standard guidelines*. Canberra: Australian Library and Information Association. 25 Temmuz 2012 tarihinde <http://www.alia.org.au/policies/prison.libraries/> adresinden erişildi.
- Bowe, C. (2011). Recent trends in UK prison libraries. *Library Trends*, 59(3), 431-435.
- Brown, D. ve Wilkie, M. (2002). *Prisoners as citizens: Human rights in Australian prisons*. Annandale: The Federation Press.
- Brown, N. E. (2004). The shift from apartheid to democracy: Issues and impacts on public libraries in Cape Town, South Africa. *Libri*, 54, 169-178.
- Burt, L.N. (1977). Information needs for inmates. *Library Trends*, 26(1), 27-38.
- CPT Standards. (2011). 20 Ağustos 2012 tarihinde <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm> adresinden erişildi.
- Canel, P. (2003). *Türkiye’de cezaevleri ve F tipi uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi.
- Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesi, 12.07.2005. 11 Ocak 2013 tarihinde <http://www.cte.adalet.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Ceza Muhakemesi Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*. (25673, 17.12.2004).
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, *T.C. Resmi Gazete*. (25685, 29.12.2004)
- Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *T.C. Resmi Gazete*. (28261, 11.04.2012)
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Kadro Durumu, (15 Ocak 2013 itibarıyla). 11 Ocak 2013 tarihinde <http://www.cte.adalet.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Clark, S. ve MacCreaigh, E. (2006). *Library Services to the incarcerated: Applying the public library model in correctional facility libraries*. London: Libraries Unlimited.
- Cornil, P. (1954). Prison reform in Belgium since the war. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 293(1), 130-138.
- Coyle, W.J.(1987). *Libraries in prisons: A blending of institutions*. New York: Greenwood Press.
- Coyle, A. (2009). *A human rights approach to prison management: Handbook for prison staff* (2. ed.). London: King’s College London.
- Council of Europe (2006). The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). *The CPT standards "Substantive" sections of the CPT's General Reports*, Strasbourg. 10 Ocak 2013 tarihinde <http://www.cpt.coe.int/en/documents/eng-standards-prn.pdf> adresinden erişildi.
- Culham, A. (2003). Deconstructing normalisation: Clearing the way for inclusion. *Journal of Intellectual & Developmental Disability*, 28(1), 65-78.
- Curtiss, J. J. (2007). *Reentry Challenges faced by the wrongly convicted*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kuzey Arizona Üniversitesi. 10 Mayıs 2012 tarihinde http://www.jjay.cuny.edu/Wrongly_Convicted_Thesis_10.5.07.pdf adresinden erişildi.

- Dalton, P. I. (1977). Library services to correctional facilities in other countries. *Library Trends*, 26(1), 97-118.
- Demir, G. (2011). *Ceza infaz kurumu kütüphaneleri ve Türkiye’de durum*. Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Demir, G. ve Dilek-Kayaoğlu, H. (2012). Halk kütüphanesi hizmetinin uzantısı olarak ceza infaz kurumu kütüphanesi ve Türkiye için bir organizasyonel model önerisi. B. Yılmaz (Ed.), 2. *Halk Kütüphaneciliği Sempozyumu: Değişen Dünyada Halk Kütüphaneleri Bildiriler, Posterler ve Çalıştay Raporları* içinde (ss. 289-299). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Dickinson, E. E. (2008). The future of incarceration. *Architect*, 97(8), 66-71.
- Dike, V.W. (2002). Prison library service in Nigeria. *Journal of Librarianship and Information Science in Africa*, 2(1), 26-37.
- Dilek-Kayaoğlu, H. ve Demir, G. (2012). Ceza infaz kurumu kütüphaneleri ve Türkiye’de durum, Subaşıoğlu, F., Tamdoğan, O. G. ve Fenerci, T. (Yay. Hazl.) *Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu Bildirileri* içinde (ss.189-206). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Downes, D. (2002). *Contrasts in tolerance: Post-war penal policy in Netherlands and England and Wales*. New York: Oxford University Press.
- Easton, S. (2011). *Prisoner’s rights: Principles and practices*. New York: Routledge.
- Flaker, V. (1994). On the values of normalization. *Care in Place*, 1(3), 225-230.
- Gordon, H.R.D. ve Weldon, B. (2003). The impact of career and technical education programs on adult offenders: Learning behind bars. *The Journal of Correctional Education*, 54(4), 200-209.
- Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliği, *T.C. Resmi Gazete*. (17789, 19.08.1982).
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, *T.C. Resmi Gazete*. (28170, 11.01.2012).
- Human Rights Information Centre, Orientation Committee, Human Rights Information Centre (1995). *Human rights in prison: The professional training of prison officials: Proceedings, seminar*. Strasbourg: Council of Europe.
- IFLA/UNESCO Public Library Manifesto. (1994). 25 Mayıs 2012 tarihinde <http://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994> adresinden erişildi.
- Ings, C. ve Joslin, J. (2011). Correctional service of Canada prison libraries from 1980 to 2010. *Library Trends*, 59 (3), 386-408.
- King, R. D. ve Morgan, R. (1980). *The future of the prison system*. Farnborough: Gower.
- Kirby, G. (1975). Library service to prisons in Australia. W. Martin (Yay. Haz.). *Library Services to the Disadvantaged* içinde. (ss. 130-149). Hamden: Linnet Books.
- Kurt, M. (2006). *Türkiye’de ceza infaz kurumlarının sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi.
- Lehmann, V. (2011). Challenges and Accomplishments in U.S. Prison Libraries. *Library Trends*, 59(3), 490-508.
- Lehmann, V. ve Locke, J. (2005). *Guidelines for library services to prisoners*, 3.ed., [Ed.] Frances E. Kaiser, The Hague, IFLA Headquarters, 2005. (IFLA Professional Reports: 92). 27 Ekim 2011 tarihinde http://epea.org/uploads/media/iflapr-92_01.pdf adresinden erişildi.

- Lehmann, V. (2011). Introduction. *Library Trends*, 59(3), 383-385.
- Lehmann, V. (1998). The 1990s: Survey of outreach services in Swedish public libraries. *Newsletter of the Section for Libraries Serving Disadvantaged Persons*, No:46. 25 Ağustos 2012 tarihinde <http://archive.ifla.org/VII/s9/nd1/46.htm#4> adresinden erişildi.
- Lehmann, V. (2003). The Right to Read. *Interface*, 25(3) (Toronto'da düzenlenen "Library Services to Prisoners Forum" sponsorluğundaki "How to be a Successful Prison Librarian" konulu ALA Konferansında sunulan bildiriden alınmıştır).
- Libraries and democracy: The Cornerstones of liberty*. (2011). [ed.] N. Kranich. Chicago: ALA.
- Ljødal, H. K. ve Ra, E. (2011). Prison libraries the Scandinavian way: An overview of the development and operation of prison library services. *Library Trends*, 59(3), 473-489.
- Longstaff, M. L. (1999). *Self-esteem and its relation to two measures of delinquency in incarcerated Men*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, B.A. Acadia Üniversitesi. 7 Mart 2010 tarihinde <http://www.collectionscanada.gc.ca/obj/s4/f2/dsk2/ftp01/MQ37801.pdf> adresinden erişildi.
- Mann, G. ve Kraayenoord, C.V. (2011). The influence of wolf wolfensberger and his ideas. *International Journal of Disability, Development and Education*, 58(3), 203-211.
- Muthaphuli, P. (2008). *Offender's rights with regard to rehabilitation in South Africa*. Yüksek Lisans Tezi, South African University.
- Nirje, B. (1994). The Normalization principle and its human management implications. *SRV-VRS: The International Social Role Valorization Journal*, 1(2), 19-23.
- Normal. (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 17, s. 8706). İstanbul: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi.
- Normal. *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük* içinde. 17 Temmuz 2012 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden erişildi.
- Normalleştirme. (1986). *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 17, s. 8707). İstanbul: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi.
- Normalleştirme. *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük* içinde. 17 Temmuz 2012 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden erişildi.
- Normalleştirmek. (1986) *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi* içinde (Cilt. 17, s. 8707). İstanbul: Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi.
- Normalleştirmek. *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük* içinde. 17 Temmuz 2012 tarihinde <http://tdkterim.gov.tr/bts/> adresinden erişildi.
- Nursal, N. (2007). *Avrupa cezaevi kuralları: Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin üye devletlere Avrupa cezaevi kuralları hakkında Rec (2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararı = European Prison Rules 2006 and Its Commentary*, Ankara: yy.
- Nursal, N. (2006). *Uluslararası cezaevi standart kuralları* (2.bs). Ankara: T.C. Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü.
- O'Toole, S. (2006). *The history of Australian corrections*. Sydney: University of New South Wales.
- Peschers, G. (2003). Bibliotheksarbeit im justizvollzug in Deutschland am Beispiel Nordrhein-Westfalens - Gefangenenbibliotheken als portale begrenzter Freiheit zur sinnvollen Freizeitgestaltung für Inhaftierte. *World Library and Information Congress: 69th IFLA General Conference and Council* içinde (ss. 1-11), Berlin. 20 Ağustos 2012 tarihinde <http://ifla.queenslibrary.org/IV/ifla69/papers/023g-Peschers.pdf> adresinden erişildi.

- The Quaker Council for European Affairs (QCEA). (2006). *Country Report*. Denmark: QCEA. 27 Ekim 2012 tarihinde <http://www.quaker.org/qcea/prison/Country%20Reports/Denmark%20Report%20-%20Final.pdf> adresinden erişildi.
- Rentzmann, W. (1996). Prison philosophy and prison education. *Journal of Correctional Education*, 47(2), 58-63.
- Roth, Mitchel P. (2006). *Prisons and prison systems: A Global Encyclopedia*. Westport, Conn: Greenwood Press.
- Schneider, J. (2003). Three experts describe, how to be a successful prison librarian: Preparation for a foreign land. *Interface*, 25(3), 10-11.
- Siess, J.A. (2006). *The new OPL sourcebook: A guide for solo and small libraries*. Medford, New Jersey: Information Today, Inc.
- Sinha, P. C. ve Cherry, K. (2002). *International Encyclopaedia of Peace, Security, Social Justice and Human Rights*. Darya Ganj: Anmol Publications Pvt. Ltd.
- Sipahi, A. (2006). *The labor-based prisons in Turkey, 1933-1953*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Smit, D.V.Z ve Dünkel, F. (2001). *Imprisonment today and tomorrow: International perspectives on prisoners' rights and prison conditions* (2.ed.). The Hague: Kluwer Law International.
- Special Rapporteur on Prisons (2004). *Report of the Special Rapporteur on prisons and conditions of detention in Africa mission to the Republic of South Africa* (Rapor). 10 Eylül 2012 tarihinde http://old.achpr.org/english/Mission_reports/South%20Africa/Special%20Rap_Prison_South%20Africa.pdf adresinden erişildi.
- Stoller, N. (2003). Space, place and movement as aspects of health care in three women's prisons. *Social Science & Medicine*, 56, 2263-2275.
- Türk Ceza Kanunu, *T.C. Resmi Gazete*. (25611, 12.10.2004).
- Watson, R. F. (1951). *Prison libraries*. London: Library Association.
- Wilkins, B. (1977). The correctional facility library: History and standards. *Library Trends*, 26, 119-124.
- Womboh, B. S. H. (1991). Nigerian prison library services: Status and needs. *Focus on International and Comparative Librarianship*, 22(1), 10-15.
- Yavuz, H. A. (2012) Denetimli serbestliğin Türk ceza adalet sistemi içerisindeki genel görünümü üzerine. *Adalet Dergisi*, 42, 58-75. 25 Aralık 2012 tarihinde http://www.yayin.adalet.gov.tr/adalet_dergisi/sayi42/3.pdf adresinden erişildi.
- Yayak, A. (2009). *Türkiye cezaevlerindeki ıslah-Rehabilitasyon çalışmalarının diğer ülkelerin uygulamalarıyla karşılaştırılması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi.

Summary

No matter how good prison conditions are, imprisonment can cause adjustment and mental health problems. Therefore prisoners should be provided with assistance to cope with the negative effects of this process. Moreover, this process should be transformed into a constructive one as much as possible. In this context, the principle of normalization adopted mostly by developed countries, should be the primary tool. The principle of normalization embraces the concept of the least restrictive alternative and requires community integration. While life in prison can never be the same as life in a free society, making conditions in prison as close to normal life as possible is the main aim of normalization of the incarceration process. Prison library is one of the most important and reliable tool for this process, forming a bridge between prisoners and the outside world.

The normalization process supported by rehabilitation and socialization programs is highly regarded in especially developed countries such as Scandinavian countries, UK and the United States of America. Providing prisoners with satisfactory library materials and services, leisure and recreation activities (e.g., book discussions, contests, film showings, educational and cultural programs) have been considered important to normalize the prison life. The aforementioned countries emphasize cooperation between prison and public libraries in this sense.

Research on the situation in Turkey is based on a comprehensive national survey as part of a doctoral thesis titled “Prison libraries and the situation in Turkey” and on the discussion of a followup presentation at “Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar: Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu” in 2012. At this point, the drawback of the lack of adequate literature on this topic must not be underestimated. The conducted national survey results, involving 137 institutions in Turkey, indicated that prison libraries encounter many problems such as lack of budget, lack of resources and/or librarians, lack of space and lack of physical access to prison libraries due to insufficient number of security staff. Although many courses and activities such as literacy and foreign language courses, music education, sports, painting and chess training, poem and story contests, conferences and film showings are offered intensely, book launches and discussions underscored for normalization in the USA, UK and Scandinavian countries should be further developed. Programs and activities supporting normalization of prison experience can not function without good library service. Hence, deficiencies of prison libraries in Turkey need to be resolved and steps to have more qualified library services should be taken.